

Засновник: Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського.

Видається з 01.01.1998 р. Виходить двічі на місяць.

Головний редактор М. Закіров, д-р політ. наук, заввідділу політологічного аналізу.

Редакційна колегія: Л. Чуприна, канд. наук із соц. комунікацій, заввідділу оперативної інформації, Т. Дубас, канд. наук із соц. комунікацій, заввідділу синтезу соціокультурних мережевих ресурсів. Комп'ютерний дизайн: Г. Булахова.

Адреса редакції: НБУВ, Голосіївський просп., 3, Київ, 03039, Україна. Тел. (044)524-25-48, (044)525-61-03. E-mail: siaz2014@ukr.net, www.nbuviar.gov.ua.

Ідентифікатор медіа R30-01101

Україна: події, факти, коментарі

Інформаційно-аналітичний журнал

№ 8 2026

ЗМІСТ

Коротко про головне

Звернення Президента України В. Зеленського3

Аналітика

Політичні акценти

Потіха А.

Візит Президента України В. Зеленського до Італії.....4

Ворошилов О.

Тридцять четверта зустріч Контактної групи з питань оборони України на рівні міністрів оборони держав-членів НАТО.....10

Тарасенко Н.

Парламентські вибори в Угорщині: перемога опозиції і перспективи покращення відносин з Україною в оцінках експертів.....13

Аулін О.

Близькосхідна криза-2026 крізь призму експертного аналізу.....25

Економічний ракурс

Кулицький С.

Український ринок праці: стан робочої сили, тіньова зайнятість та оцінки перспектив розвитку ринку.....31

Наука – суспільству

Основні напрями діяльності НАН України.....42

Сучасні дослідження та розробки академічної науки.....47

Міжнародне співробітництво.....59

Коротко про головне

Звернення Президента України В. Зеленського

«Україна має увійти в наступну зиму підготовленою, відповідальність за це персональна для всіх керівників», – зазначив Президент України.

«Бажаю здоров'я, шановні українці!

Сьогодні найголовніше – з усіма регіонами та з урядовцями ми перевіряємо роботу з об'єктами енергетики та інфраструктури. Це об'єкти, критичні для проходження зими і які на наступний опалювальний сезон мають бути повністю функціональні та надійно захищені. Ми пройшли цю зиму, було дуже непросто. Дякую всім, хто справді працював, щоб допомогти нашим людям подолати наслідки російських ударів. Ніхто зараз не скаже, якою буде ситуація наступної зими. Ми надіємося, що дипломатія спрацює, але повинні бути готовими до будь-яких варіантів розвитку подій. Тому для кожного нашого регіону визначені об'єкти, які потребують особливого захисту, та об'єкти, які потребують першочергової відбудови після ударів цієї зими. Термін виконання всі громади знають. Графік жорсткий. Це стосується також і альтернативних джерел постачання електрики та тепла, особливо в містах, як Київ, де багато залежить від централізованого постачання, яке для Росії завжди – головна мішень. Побудувати захист, підготувати резерви, дати достатній обсяг постачання тепла та електрики – це завдання для всіх рівнів влади. Обласна влада, місцеві влади мають свою частину відповідальності й мають поставитися до цього на 100 % серйозно. На жаль, станом на зараз не всі області, не всі громади виконують те, що треба, але ми будемо слідкувати максимально, щоб кожен регіон був підготовлений. Сила підготовки України, так само як і сила захисту України, – це інвестиція в дипломатичний процес. Україна не відмовляється від перемовин – ми постійно на контакті з усіма партнерами, які важливі. І постійно на контакті з американською стороною – як безпосередньо через наших представників, так і через друзів України, які підтримують дипломатію. Звісно, будемо намагатись і надалі знайти такий варіант, щоб Росія пішла на закінчення війни. Але яким би не був розвиток подій, Україна має увійти в наступну зиму підготовленою. Відповідальність за це персональна для всіх керівників. Зараз у роботі тільки нових об'єктів більше 400, ще сотні потребують додаткової роботи після цієї зими. По кожній громаді має бути чітке розуміння, хто відповідає за підготовку, – від Києва до всіх областей.

Сьогодні ж дуже детально ми говорили з начальником Генерального штабу, говорили з командувачем Повітряних сил, з міністром оборони по протидії “шахедам” та іншим ударним дронам. Особливо в тих регіонах, де загроза дуже близько: Чернігівщина, Харківщина, Донеччина, Запоріжжя, Херсон, Миколаївщина, Одеська область, міста, громади нашої Дніпровщини. Обсяг виробництва перехоплювачів у країні має бути достатнім для тих запитів,

які є. Ми проговорили сьогодні напрямки та міста, на які треба збільшити постачання. Працюємо також і щоб Україна нарощувала протидію реактивним “шахедам”. Я хочу подякувати усім компаніям-виробникам, які пропонують необхідні рішення.

Говорили сьогодні також із дипломатами – по активності на цей квітень, на перші тижні травня. Ми визначили формат роботи із Євросоюзом для розблокування пакета підтримки для України та продовження цілком справедливих обмежень Росії через війну. Ми бачимо, що правильні зміни у європейській політиці можливі, і треба підготувати відповідні рішення і щодо пакета підтримки для України, і щодо відкриття кластерів, і щодо санкцій проти Росії. Відсутність нових санкційних кроків деморалізує захисників об’єднаної Європи і налаштовує Росію продовжувати цю війну та загалом свою агресивність. Не можна давати сигналів слабкості від Європи. З українського боку як ми й говорили, так і будемо працювати – цілком конструктивно з кожним партнером та з ЄС у цілому. Розраховуємо на такий же підхід партнерів – потрібні рішення. Надав нашим дипломатам відповідні інструкції.

Ще одне. Сьогодні Генеральний прокурор України Р. Кравченко повідомив, що зібрано достатньо доказів та вже повідомлено про підозру тим двом патрульним поліцейським, які не захистили людей під час нападу в суботу (18 квітня. – Прим. ред.) в Києві. Екіпаж патрульних прибув на виклик про стрілянину та побачив, що відбувається, бачив поранених, бачив дитину та інших звичайних людей на місці події. Патрульні повинні були зробити все, щоб зупинити вбивцю. Але втекли. Повинна бути відповідальність. Розраховую, що наступні процесуальні кроки щодо них не будуть затягуватись. І мають бути переглянуті в поліції всі протоколи реагування, правила підготовки, правила застосування зброї для захисту людей, щоб подібного більше не було. Має бути безпека для всіх.

Слава Україні!» *(Офіційне інтернет-представництво Президента України (<https://www.president.gov.ua>). – 2026. – 20.04).*

Аналітика

Політичні акценти

А. Потіха, наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Візит Президента України В. Зеленського до Італії

Президент України В. Зеленський 15 квітня прибув з робочим візитом до Італії, де провів зустрічі з Президентом Італії С. Маттареллою, Прем’єр-міністром Дж. Мелоні та з іншими посадовими особами.

Під час зустрічі президентів відбулася змістовна бесіда щодо підтримки України та безпекової ситуації.

Президент України подякував Італії за незмінну підтримку та окремо відзначив допомогу українському енергетичному сектору під час зими. Д. Маттарелла запевнив, що позиція Італії залишається стабільною, а підтримка України триватиме.

Сторони також обговорили подальші кроки для зміцнення енергетичної стійкості, а також безпекову ситуацію в Україні та світі, зокрема на Близькому Сході. В. Зеленський наголосив на важливості припинення вогню як інструмента деескалації та підкреслив, що аналогічний підхід має бути застосований для завершення російської агресії. «Фактично кожного дня Росія завдає ударів ракетами й дронами. ...У цих умовах протиповітряна оборона є нашим абсолютним пріоритетом», – наголосив В. Зеленський (URL: <https://unn.ua/news/zelenskyi-proviv-zustrich-iz-prezydentom-italii-mattarelloiu-v-rumi>. 2026. 16.04).

Також лідери обговорили питання санкцій проти Росії, фінансової допомоги Україні та подальший прогрес на шляху до вступу у Європейський Союз.

Того ж дня відбулася зустріч В. Зеленського з Прем'єр-міністром Італії Дж. Мелоні. Головними темами зустрічі (як і з Президентом Італії) були посилення співпраці в безпековій сфері, подальша підтримка України та зусилля для досягнення миру. Окрему увагу сторони приділили необхідності розблокування європейського пакета підтримки для України на 90 млрд євро. Президент України «відзначив підтримку з боку Італії в цьому питанні», зазначили в ОП.

Глава держави подякував Дж. Мелоні за незмінну підтримку України, повагу до нашої країни, її незалежності, територіальної цілісності, «до наших людей». Він відзначив політичну, безпекову, економічну та гуманітарну допомогу з боку Італії, зокрема підтримку української енергетики під час цієї зими. «Ми разом з Італією, разом із партнерами працюємо, щоб гарантувати безпеку – в усіх сенсах цього слова – і щоб відносини між нами завжди були дружні та змістовні», – зазначив В. Зеленський (URL: https://www.obozrevatel.com/ukr/politics-news/zelenskij-pribuv-z-vizitom-do-italii.htm#goog_rewarded. 2026. 15.04).

Він також поінформував Дж. Мелоні про ситуацію на фронті та російські повітряні атаки. «Росія навіть на Великдень продовжила штурми на фронті», – заявив В. Зеленський.

За словами Президента України, один з основних пріоритетів допомоги Україні – посилення протиповітряної оборони. «Тривають і російські повітряні удари – сотні “шахедів” майже щоденно, також ракети. Прямо зараз у небі України знов групи “шахедів”. Тому завдання щодо додаткової ППО для нас – це ключовий пріоритет», – підкреслив В. Зеленський (URL: <https://unn.ua/news/ukraina-ta-italiia-propratsiuiut-detali-drone-deal-zelenskyi-zustrivsia-iz-meloni>. 2026. 15.04).

За інформацією ЗМІ, лідери країн обговорили потреби України та можливості працювати разом для виробництва ППО. Обговорили співпрацю у

сфері оборони, домовилися, що українські фахівці разом з італійськими пропрацюють деталі Drone Deal між нашими країнами. «Нам усім потрібна сучасна і справді дієва система оборони, яка здатна захистити від будь-яких загроз. Війна змінилась, і тепер без справді сильного захисту від усіх типів дронів ніхто не може почувати себе в безпеці. Нашу військову експертизу, оборонні спроможності щодо дронів, ракет, систем радіоелектронної боротьби, обміну даними тощо – ми пропонуємо об'єднати все це зі спроможностями партнерів. Важливо, що є інтерес Італії до такого формату співпраці, і ми домовилися з Джорджею, що наші команди пропрацюють деталі Drone Deal між нашими країнами», – повідомив глава держави.

За словами В. Зеленського, під час зустрічі говорили про ситуацію на Близькому Сході та в Перській затоці через війну в Ірані. «Ми обмінялися враженнями від спілкування з лідерами регіону та оцінками ключових позицій. Важливо, щоб після цієї війни безпеки стало все ж таки більше, а не менше, щоб інтереси кожного народу поважалися. Якою буде безпека після цієї війни – це глобально важливе питання. І зараз нам усім у Європі особливо варто предметно координуватися, щоб захистити і наші інтереси, і наш спосіб життя», – підкреслив Президент України.

В. Зеленський і Дж. Мелоні говорили також про важливість продовження санкційного тиску на Росію. «Італія продовжує просувати в Групі семи та Європейському Союзі економічний тиск на РФ. Двадцятий санкційний пакет, який Європа зараз готується ухвалити, є надзвичайно важливим кроком, щоб зменшити силу російської воєнної машини», – зазначила Дж. Мелоні.

Вона наголосила, що під час зустрічі багато уваги приділили саме зміцненню співпраці у сфері безпеки та оборони. «Італія зацікавлена впроваджувати спільне виробництво, особливо у сфері дронів. Ми знаємо, що Україна за ці роки стала справді передовою в цьому напрямі», – наголосила вона.

Ще напередодні зустрічі з В. Зеленським Прем'єр Італії заявила про беззастережну підтримку України з боку її держави. «Як відомо, Італія протягом останніх років беззастережно підтримувала націю, що зазнала нападу; ми зробили все, що могли, щоб допомогти народу, який захищає себе і, роблячи це, захищає також нас, і саме це ми будемо робити й надалі, працюючи над побудовою шляху до миру, який має бути стійким і щодо якого Італія не залишалася осторонь», – підкреслила Дж. Мелоні (URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2026/04/14/7235430>. 2026. 14.04).

Вона запевнила, що Італія продовжує активно працювати із союзниками, пропонуючи конкретні рішення для досягнення миру в російсько-українській війні, і ці зусилля знаходять підтримку на міжнародному рівні.

Дж. Мелоні нагадала, що «конкретно» в пропозиціях щодо мирного плану є «гарантії безпеки для України, задумані за зразком ст. 5 НАТО: це була італійська пропозиція, яку спочатку всі сприймали з підозрою, а потім вона стала пропозицією, що міститься в документах мирного плану». «Ми продовжуємо серйозно виконувати свою роботу, намагаючись також

запропонувати можливі рішення нашим союзникам, і мені здається, що це є елементом, визнаним усіма», – резюмувала Дж. Мелоні (URL: <https://interfax.com.ua/news/political/1159120.html>. 2026. 14.04).

При цьому Дж. Мелоні акцентувала увагу на гуманітарних проблемах і повідомила, що Італія зосереджується на поставках в Україну медичного обладнання для пологових відділень та різного обладнання, необхідного для відбудови зруйнованих об'єктів інфраструктури. «Ми оперативно надали Україні промислові котли та електрогенератори, щоб впоратися з відключеннями електроенергії та перебоями в постачанні, спричиненими російськими атаками. Зараз ми зосереджуємося на відправленні медичного обладнання, особливо для пологових відділень... Я вважаю, що ми, італійці, маємо пишатися цією роботою, виконаною для підтримки цивільного населення», – зазначила вона під час спільної пресконференції с Президентом України В. Зеленським у Римі (URL: <https://open4business.com.ua/italiya-zoseredytsya-na-postachanni-medobladnannya-dlya-pologovyh-v-ukrayini>. 2026. 16.04).

Проте більш детально Президент України обговорював співпрацю країн в оборонній сфері з міністром оборони Італії Г. Крозетто. Сторони говорили про всі можливі формати такого партнерства: і двосторонні формати, і багатосторонні, з іншими партнерами у Європі. Адже, як зазначив В. Зеленський, Україна готова до співробітництва в межах програми “SAFE”. Як відомо, програма ЄС “Strategic Armaments and Equipment Facility” – це масштабний фінансовий інструмент на 150 млрд євро (станом на 2025–2026 рр.), спрямований на посилення оборонної промисловості Європи та спільні закупівлі озброєння. Україна є партнером програми, що дає можливість українському ОПК інтегруватися у європейські ланцюги постачання, закуповувати боєприпаси та техніку за пільговими умовами. «Також говорили про посилення нашої повітряної оборони. Росія продовжує щоденний терор проти України та наших людей, і важливо постійно посилювати українську ППО своєчасним постачанням ракет», – наголосив український лідер (URL: <https://unn.ua/news/zelenskyi-i-hlava-minoborony-italii-domovylysia-pro-spivpratsiu-v-ppo-ta-vyrobnytstvi-droniv>. 2026. 16.04).

В. Зеленський і Г. Крозетто відзначили значний потенціал оборонної співпраці. Ідеться про розвиток спроможностей, обмін досвідом і промисловою кооперацією у сферах ППО, безпілотних систем, боєприпасів та морської безпеки.

Тим часом секретар Ради національної безпеки і оборони України Р. Умеров під час зустрічі з міністром оборони Італії Г. Крозетто підтвердив готовність України до поглиблення стратегічної співпраці у сфері оборони. За його словами, Київ розглядає партнерство з Італією як довгострокове і взаємовигідне, спрямоване на зміцнення безпеки у Європі. Р. Умеров наголосив, що ключовими напрямками взаємодії є розвиток протиповітряної оборони, безпілотних систем, виробництво боєприпасів і співпраця у морській сфері. «Співпраця може передбачати спільні дослідження, технологічну

взаємодію, промислові партнерства та інвестиційні ініціативи з метою розширення діалогу у сферах, важливих для сучасної оборони, таких як логістика, кібербезпека та захист критичної інфраструктури», – зазначив Р. Умеров (URL: <https://news.novyny.live/bezpeka-i-pidtrimka-ukrayini-zelenskii-zustrivsia-z-prezidentom-italiyi-321969.html>. 2026. 15.04).

Як інформують ЗМІ, у складі української делегації, яка перебувала з візитом в Італії, перебував міністр закордонних справ А. Сибіга. За підсумками візиту він заявив: «Провели змістовні переговори з італійськими партнерами, зосереджені на подальшому розвитку наших союзів і посиленні співпраці. Обговорення охоплювали питання безпеки, оборонної взаємодії, стійкості та спільних зусиль для досягнення тривалого миру».

За словами А. Сибіги, Україна – не лише отримує підтримку, а й робить внесок у безпеку Європи. «Завдяки унікальному бойовому досвіду, динамічному розвитку оборонного сектору та передовим військовим інноваціям ми додаємо реальну цінність нашим партнерствам. Ми високо цінуємо та вдячні Італії за послідовну й комплексну підтримку. Україна залишається відданою зміцненню взаємовигідної співпраці та внеску в нашу спільну безпеку», – наголосив А. Сибіга (URL: <https://www.facebook.com/UkraineMFA/posts>. 2026. 16.04).

На думку експертів, Європа дійсно зацікавлена в співробітництві з Україною, яка продемонструвала спроможність протистояти сильному агресору. Візит В. Зеленського до Італії, як і до інших європейських країн, це засвідчує. Як зазначив О. Леонов, виконавчий директор Центру прикладних політичних досліджень «Пента», Європа дійсно відчуває загрозу з боку Росії. Якщо раніше у Європі чітко покладалися на гарантії безпеки з боку США – на ст. 5 у межах НАТО, то нині виникли дуже великі сумніви в тому, чи буде глава Білого дому Д. Трамп виконувати свої союзницькі зобов'язання. Із цього погляду Європа починає активно шукати паралельні варіанти для того, щоб гарантувати свою безпеку.

На думку експерта, досвід України вкрай важливий для Європи, зокрема для Італії. «І, як мені здається, активізація переговорів, зокрема з підписанням документів про спільні розробки зброї, це теж показник того, що у Європі не дуже покладаються на Сполучені Штати Америки. Особливо на тлі заяв про те, що США можуть перекидати свою зброю в інші гарячі точки світу або, наприклад, виводити свої бази з території європейських країн», – наголосив експерт (URL: <https://uatv.ua/uk/ukrayina-ta-yevropa-zblyzhuyutsya-v-oboroni-klyuchovi-rezultaty-vizytu-zelenskogo-do-berlina-ta-oslo-analiz-ekspertiv>. 2026. 15.04).

Політолог В. Фесенко також вважає, що у Європі дедалі більше відчувають загрози, що йдуть від Росії. Через це лідери європейських країн приділяють дедалі більше уваги питанням безпеки. Але працювати в цьому напрямі необхідно без зволікань. Україна готова надавати допомогу європейським партнерам і ділитися з ними досвідом, який здобула в агресивній війні, розв'язаній Росією.

За словами політолога, під час зустрічей В. Зеленського в Німеччині, Норвегії, Італії наголошувалося на розвитку спільних оборонних проєктів – це насправді оборонна європейська інтеграція України. «Уже йдеться не просто про класичну європейську інтеграцію, коли ми виконуємо наші домашні завдання. Тут ідеться про принципово нове явище – оборонну інтеграцію. Причому це процес двосторонній – і з нашого боку, і з боку Європи, спільні оборонні проєкти», – зазначив політолог (URL: <https://uatv.ua/uk/ukrayina-vyhodyt-na-novuj-riven-yevropejskoyi-integratsiyi-spivpratsyu-z-partneramy-v-oboronnij-sferi-proanalizuvav-fesenko>. 2026. 16.04). Він вважає, що таким чином Україна нині сприяє формуванню перших елементів майбутньої європейської архітектури безпеки.

Більш емоційно коментує візит В. Зеленського до Італії В. Вдовиченко, співдиректор програми «Майбутнє України», Центр геополітики Кембриджського університету. За її словами, візит Президента України В. Зеленського до Італії, що відбувся 15 квітня, приніс гучну сенсацію – уперше Рим і Київ оголосили про спільний проєкт у сфері виробництва дронів. Ідеться про передачу українського ноу-хау італійській оборонній промисловості. До реалізації проєкту буде залучено Міністерство оборони та державна компанія “Leonardo”. «Після досягнення політичної домовленості в Палаццо Кіджі відповідні технічні структури обох сторін розпочнуть розробку конкретного плану дій», – підкреслила В. Вдовиченко.

Вона наголошує, що одним із головних питань зустрічі стало посилення системи протиповітряної оборони. Оскільки Росія не припиняє щоденний ракетний терор, сторони наголосили на критичній важливості стабільного та своєчасного постачання зенітних ракет. «Італія, яка вже надала Україні сучасні комплекси ППО, розглядає можливості розширення цієї підтримки для захисту цивільного населення та критичної інфраструктури від російської агресії», – зазначила В. Вдовиченко (URL: <https://www.eurointegration.com.ua/experts/2026/04/16/7235601>. 2026. 16.04).

Вона також звертає увагу на важливість того, що Україна та Італія обговорювали, як посилити свою взаємодію в програмі “SAFE”, а також формати залучення інших партнерів для спільних масштабних оборонних проєктів. «Угода В. Зеленського з Дж. Мелоні є стратегічно важливою для Італії саме тому, що італійські виробники наразі не мають ані необхідного обсягу виробництва, ані перевіреної в бойових умовах технології, щоб претендувати на лідерство у військових дронах. Україна натомість сформувала найбільш випробувану в реальних бойових діях дроніву екосистему у світі», – переконана В. Вдовиченко. Вона, як і деякі експерти, зазначає, що принциповим для Італії також було почути позицію України щодо підтримки у дронівих технологіях напередодні саміту лідерів «Коаліції рішучих».

Отже, візит В. Зеленського до Італії засвідчив поглиблення стратегічного партнерства між країнами, зокрема у сфері безпеки, оборонної співпраці та енергетичної стійкості, підтвердив незмінну підтримку України з боку італійського керівництва. Досягнуті домовленості, включно зі спільними

оборонними проєктами й розвитком ініціативи Drone Deal, можуть вказувати на перехід українсько-європейської взаємодії на рівень оборонної інтеграції та формування нової архітектури безпеки у Європі.

О. Ворошилов, ст. наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Тридцять четверта зустріч Контактної групи з питань оборони України на рівні міністрів оборони держав-членів НАТО

У Берліні 15 квітня у гібридному форматі відбулася 34-та зустріч Контактної групи з питань оборони України на рівні міністрів оборони держав-членів НАТО. Фізично в Берліні були присутні очільники оборонних відомств Німеччини Б. Пісторіус, Великої Британії Дж. Гілі, України М. Федоров, а також Генеральний секретар НАТО М. Рютте. Решта учасників доєдналися до зустрічі онлайн.

За результатами засідання Контактної групи з питань оборони України (у форматі «Рамштайн») міжнародні партнери ухвалили рішення щодо виділення Україні близько 4 млрд дол. на посилення протиповітряної оборони та понад 1,5 млрд дол. на безпілотні літальні апарати, повідомив міністр оборони України М. Федоров.

Серед ключових рішень партнерів – нові внески в ініціативу “PURL”, а також підтримка постачання ракет до систем “Patriot”.

Під час свого звернення на початку «Рамштайну» міністр оборони України висловив вдячність усім країнам, які роблять внесок у зміцнення оборонних спроможностей України. «Україна прагне миру. Наші дипломатичні зусилля тривають щодня. Але дипломатія працює тоді, коли Україна сильна на полі бою і коли здатність Росії продовжувати війну суттєво зменшується. Наш підхід до війни базується на трьох доменах – повітря, земля та економіка. І він уже дає результат», – наголосив М. Федоров.

Він додав, що цієї зими ворог випустив по Україні 462 балістичні ракети, майже 600 крилатих ракет і 27 тис. дронів типу “Shahed”. «Мета – зруйнувати енергосистему та залишити людей без світла. Україна вистояла. Ми посилили протиповітряну оборону. Рівень перехоплення крилатих ракет досяг майже 80 %, а дронів – до 90 %. Дякую партнерам за підтримку через програму “PURL”. Німеччині, Нідерландам, Іспанії, Польщі та Румунії – за ракети Patriot. Сполученим Штатам – за можливість партнерам закуповувати необхідні перехоплювачі», – наголосив М. Федоров.

Він акцентував, що на полі бою Україна не лише утримує позиції, а нарощує тиск. Втрати РФ досягли рівня, що перевищує темпи її мобілізації. «Ми робимо кожен метр української землі надзвичайно дорогим для ворога. Сьогодні Росія втрачає 254 військових на кожен квадратний кілометр, а на Донеччині – у середньому 428. Паралельно посилюємо тиск на економіку Росії,

зокрема в енергетичному секторі. Порушуємо логістику, збільшуємо витрати та зменшуємо ресурси для фінансування війни», – підкреслив міністр оборони.

М. Федоров зауважив, що пріоритети України лишаються незмінними: протиповітряна оборона, масштабування українських дронів і ракет, а також забезпечення далекобійними артилерійськими боєприпасами. «Сьогодні представимо нові ініціативи для зміцнення співпраці. Це справжні win-win партнерства. Разом наблизимо справедливий і тривалий мир», – резюмував він.

Міністр оборони України М. Федоров також повідомив, що перед засіданням «Рамштайну» провів чотиристоронню зустріч з М. Рютте, Дж. Гілі та Б. Пісторіусом (URL: <https://uainfo.org/blognews/1776261523-u-berlini-startuvala-34-ta-zustrich-u-formati-ramshtayn-.html>).

Міністр оборони ФРН Б. Пісторіус, який співголозував на цій зустрічі, відзначив внески партнерів у підтримку Києва, зокрема Великої Британії, НАТО та Європейського Союзу, наголосивши, що підтримка України залишається спільною відповідальністю трансатлантичної спільноти.

Окремо Б. Пісторіус підкреслив зусилля Генсекретаря НАТО М. Рютте, спрямовані на залучення європейського фінансування для закупівлі американських систем озброєння, які не виробляються у Європі. За його словами, це дає можливість швидше закрити критичні прогалини в спроможностях ЗСУ та посилює колективну ефективність допомоги. Безпосередньо факт проведення засідання контактної групи в Берліні міністр назвав політичним сигналом єдності й рішучості партнерів України.

Німеччина, за словами Б. Пісторіуса, продовжує відігравати провідну роль у військовій допомозі Україні. Центральним пріоритетом залишається посилення протиповітряної оборони, оскільки саме ППО щоденно рятує життя цивільного населення. У цьому контексті Берлін, зокрема, профінансує постачання кількох сотень ракет Patriot GEM T, а також додаткових пускових установок IRIS T.

Ці заходи реалізуються в межах ініціативи “Enduring Action on Air Defence”, започаткованої Німеччиною у 2024 р. Ініціатива передбачає не лише національне фінансування, а й приєднання інших держав, які готові зробити внесок у довгострокове зміцнення української ППО.

Ще одним ключовим напрямом є розвиток українських ударних спроможностей. Німеччина інвестує сотні мільйонів євро у фінансування так званих deep strike засобів, зокрема далекобійних дронів українського виробництва. У межах ініціативи “Build with Ukraine” сторони домовилися про спільну розробку та виробництво ударних БПЛА середньої і великої дальності із застосуванням передових технологій. Проєкт передбачає створення спільного підприємства та має на меті виробництво тисяч дронів для потреб ЗСУ.

Ще одним елементом співпраці стане обмін цифровими бойовими даними. Ідеться про спільний аналіз застосування німецьких систем озброєння безпосередньо в бойових умовах, зокрема Panzerhaubitze 2000, RCH 155 та системи ППО IRIS T. За оцінкою Б. Пісторіуса, це виводить німецько-

українську взаємодію на якісно новий рівень, поєднуючи військову допомогу з практичними уроками війни високої інтенсивності.

Позитивно міністр оцінив і політичні зрушення у Європейському Союзі. Після виборів в Угорщині, зазначив він, з'явилася надія на зняття блокування кредиту від ЄС для України обсягом 90 млрд євро на два роки, який має допомогти Києву відновлювати зруйновану інфраструктуру та водночас забезпечити стале фінансування закупівель військової техніки.

На завершення Б. Пісторіус запевнив, що Німеччина й надалі стоятиме на боці України. З моменту повномасштабного вторгнення Росії ФРН надала Україні військової допомоги на суму 55 млрд євро. Лише у 2026 р. обсяг підтримки становитиме 11,5 млрд євро, що робить Німеччину одним із ключових донорів України у світі.

Міністр оборони Нідерландів Д. Єшлґоз-Зегеріус після засідання у форматі «Рамштайн» повідомила, що її країна виділить 248 млн євро на виробництво безпілотників для України. За її словами, тісна співпраця з Україною дає змогу Нідерландам безпосередньо переймати бойовий досвід, а також відкриває нові можливості для національного бізнесу. Виробництво дронів здійснюватиметься як у Нідерландах, так і в Україні.

Раніше міністр оборони Великої Британії Дж. Гілі під час засідання оголосив, що Лондон передасть Україні найбільший в історії пакет безпілотників – у 2026 р. Київ отримає щонайменше 120 тис. дронів. Він пообіцяв, що, попри міжнародну увагу до подій на Близькому Сході, Велика Британія не відволікатиметься від підтримки України та «буде поруч стільки, скільки буде потрібно для досягнення миру».

Генсекретар НАТО М. Рютте закликав країни Альянсу не втрачати фокус на війні Росії проти України та збільшити обсяг військової і безпекової підтримки Києва до 60 млрд дол. у 2026 р. (URL: <https://www.dw.com/uk/pidsumki-34i-zustrici-u-formati-ramstaj-n-droni-ppo-i-spilne-virobnictvo/a-76799789>).

Як уже зазначалося, Велика Британія оголосила про найбільший за весь час пакет постачання дронів для України, який включає передачу щонайменше 120 тис. безпілотників цього року. Новий пакет військової допомоги, який є найбільшим для Великої Британії у сфері постачання БпЛА, включатиме тисячі ударних дронів дальнього радіуса дії, розвідувальних безпілотників, дронів для логістичного забезпечення та морських засобів, які вже пройшли бойове випробування на передовій в Україні. Поставки нових БпЛА вже розпочалися цього місяця. «Це значне посилення перевірених у боях безпілотників надасть українським силам можливості, необхідні для захисту свого народу та боротьби з російською агресією. Останніми тижнями увага прикута до Близького Сходу – Путін хоче відвернути нашу увагу, але українці продовжують боротися з величезною мужністю, і ніщо не змусить нас відвернутися від них, поки ми не забезпечимо мир», – заявив міністр оборони Дж. Гілі.

На засіданні «Рамштайну» він також підтвердив, що Велика Британія надасть Україні сотні тисяч артилерійських снарядів і тисячі ракет ППО цього

року (URL: <https://ua.korrespondent.net/ukraine/4871282-bude-bahato-droniv-ramshtain-i-dopomoha-ukraini>).

Тридцять четверте засідання у форматі «Рамштайн» стало точкою остаточного переходу союзників від «постачання зі складів» до «інвестицій у виробництво». Головним словом зустрічі став PURL (Prioritized Ukraine Requirements List) – механізм, який дає змогу Україні самій визначати, на що витратити кошти партнерів, оминаючи бюрократичні лабіринти окремих країн.

Люксембург, Литва, Естонія та Норвегія зробили ставку на PURL. Це означає, що Україна отримує живі гроші у спеціальні фонди.

Міноборони через Агенцію оборонних закупівель може напряму контракувати українських виробників. На сьогодні в екосистемі працює понад 800 компаній, з яких понад 700 – приватні.

Бельгія взяла на себе роль «морського поліцейського», посилюючи тиск на російський тіньовий флот, що прямо б'є по бюджету війни РФ. Тим часом «чеська ініціатива» отримала чергове фінансове підживлення від Канади, Бельгії та Литви, що гарантує стабільний потік артснарядів (URL: <https://expert.com.ua/213076-ramshtayn-34-milyardni-investycii-v-deep-strike.html>).

За словами В. Зеленського, під час зустрічі було підтверджено рішення про нові внески в програму “PURL” (Prioritised Ukraine Requirements List) від п'яти держав-партнерів. Він подякував Німеччині за продовження співпраці у сфері ППО та розвитку українських далекобійних можливостей, а Великій Британії – за подальшу роботу з постачання дронів і розвиток спільних оборонних спроможностей.

Норвегія, за словами В. Зеленського, виділить понад 500 млн дол. на забезпечення українських бригад дронами, а також 150 млн дол. на посилення логістики. Крім того, Нідерланди спрямують понад 200 млн євро на безпілотники.

Президент України також відзначив готовність Іспанії працювати в межах європейської програми “SAFE”, подякував Канаді за посилення оборонних напрямків, Бельгії – за додаткові кошти на боєприпаси та ППО, Литві й Естонії – за внески в програму “PURL”.

«Продовжуємо інформувати партнерів про актуальні потреби нашого захисту та можливості тиску на Росію заради миру», – зазначив В. Зеленський (URL: <https://www.dw.com/uk/pidsumki-34i-zustrici-u-formati-ramstajn-droni-ppo-i-spilne-virobnictvo/a-76799789>).

Н. Тарасенко, наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Парламентські вибори в Угорщині: перемога опозиції та перспективи покращення відносин з Україною в оцінках експертів

В Угорщині 12 квітня відбулися парламентські вибори. Угорці обирали склад Національних зборів, який визначатиме політичний курс країни на

найближчі чотири роки. Головними суперниками у виборчих перегонях були правляча партія «Фідес» на чолі з В. Орбаном та опозиційна політична сила «Тиса», лідером якої є П. Мадяр.

Хоча дані незалежних передвиборчих соціопитувань показували впевнену перевагу П. Мадяра, експерти сприймали їх без особливого ентузіазму, оскільки угорська виборча система чи не найдивніша і найскладніша серед усіх демократичних країн. Серед 199 депутатів парламенту лише 93 обираються за партійними списками. Решта 106 – за мажоритарними округами. Голоси мажоритарників, які програли свій округ, додаються до голосів, які їхня партія набрала за партійними списками. Якщо ж певний кандидат виграв округ, то різниця між ним і тим, хто посів друге місце, також ішла в загальний голосовий «котел» його партії. Тобто голос за мажоритарного кандидата «важить» десь удвічі більше за голос за партійним списком, що завжди було на користь В. Орбану, партія якого перемагала на виборах до Національних зборів чотири рази поспіль. Крім того, за час правління В. Орбан серйозно перекроїв карту самих округів на користь сільських районів, де у нього традиційно сильні позиції. Таким чином голос виборця із села мав значно більшу вагу, ніж голос жителя опозиційного Будапешта. Втім, цього разу запит угорського суспільства на зміни виявився сильнішим за будь-які законодавчі хитрощі.

Після закриття виборчих дільниць та оголошення перших результатів попереднього підрахунку голосів лідер партії «Тиса» П. Мадяр виступив перед прихильниками на площі Баттьяні в Будапешті, оголосивши, що його партія гарантовано отримує дві третини голосів. «Це не просто багато – це дуже багато. Ви дали нам право будувати робочу країну для всіх угорців», – наголосив політик. За його словами, перемогу вдалося здобути «всупереч потужному тиску», адже провладні сили, як він стверджує, використовували адміністративний ресурс і значні кошти для інформаційного впливу (URL: <https://tsn.ua/politika/use-pro-rezultaty-vyboriv-v-uhorshchyni-shcho-oznachaye-peremoha-madiara-dlia-ukrayiny-ta-yevropy-3060773.html>).

П. Мадяр запевнив, що Угорщина повернеться до активної співпраці з НАТО та ЄС, а також зміцнюватиме Вишеградську четвірку. Перший закордонний візит як Прем'єр-міністр він планує здійснити до Польщі. «Моя друга поїздка буде до Відня, а третя – до Брюсселя, щоб повернути додому кошти ЄС, які належать угорському народу», – зазначив політик.

Водночас В. Орбан після підрахунку приблизно 53,45 % голосів визнав поразку та привітав партію «Тиса» і П. Мадяра з перемогою.

Остаточні результати парламентських виборів Національне виборче бюро Угорщини оприлюднило 18 квітня. Вони засвідчили переконливу перемогу опозиційної партії «Тиса», яка здобула конституційну більшість – дві третини голосів. За остаточними результатами:

– «Тиса» П. Мадяра отримала 70,85 % голосів та конституційну більшість – 141 зі 199 місць у парламенті, що перевищує поріг для цього у 133 місця.

– Партія «Фідес» чинного Прем'єр-міністра В. Орбана набрала лише 26,13 % голосів і здобула 52 мандати.

– Ультраправа націоналістична партія “Our Homeland Movement” (Mi Hazánk) набрала 5,8 % голосів і отримала шість мандатів.

– Проєвропейська «Демократична коаліція» (DK), а також сатирична партія “Hungarian Two-Tailed Dog Party” (MKPP) не змогли виборчий бар’єр у 5 % для проходження до парламенту (URL: <https://rubryka.com/2026/04/19/tysazdobula-dvi-tretynny-golosiv-v-ugorshhyni-ogolosyly-ostatochni-rezultaty-vyboriv>).

Явка виборців становила рекордні 79,5 % (понад 5,9 млн осіб) – найвищий показник за весь виборчий період в сучасній Угорщині. Явка за кордоном також була високою – 93,4 % (проголосувало близько 84 тис. осіб з 90 тис. зареєстрованих виборців) (URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/parlamentski-vybory-v-uhorshchyni-2026-rezultaty-ta-naslidky>).

П. Мадяр прокоментував результати на своїй сторінці у соцмережі “X”, назвавши їх остаточними. «Безпрецедентна більшість, безпрецедентний мандат – і безпрецедентна відповідальність», – заявив він. Також політик окреслив подальші кроки своєї політичної сили: «Працюємо з усіма колегами, щоб забезпечити, що “Тиса” у середині травня зможе почати роботу з урядом, який зможе щоденно доводити, що – навіть якщо він не буде ідеальним – він був вартий довіри угорського народу» (URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2026/04/18/8030760>).

За угорським законодавством, перше засідання парламенту має відбутися не пізніше ніж за 30 днів після того, як результати виборів набудуть чинності. П. Мадяр закликав Президента Т. Шуйюка не зволікати зі скликанням парламенту до кінцевої дати, тобто 12 травня, а вже на 5 травня скликати перше засідання, запросити його як лідера найбільшої партії та доручити йому формування уряду. «Ми зробимо все, щоб це була нова ера. Тому що угорці проголосували не лише за зміну уряду, а за зміну режиму. Зміни уряду недостатньо – потрібна зміна системи», – сказав П. Мадяр (URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c5yxjxep0dxo>).

П. Мадяр, прізвище якого в перекладі з угорської означає «угорець», народився 16 березня 1981 р. у Будапешті в родині, яку можна було б сміливо назвати елітою угорського суспільства. Дідусем П. Мадяра був Е. Пал – суддя Верховного суду Угорщини та відома медіафігура цієї країни у 1970-80-х. Е. Пал був телезіркою – ведучим популярної передачі «Юридичні справи», яку роками демонстрували на тамтешньому державному телебаченні. Хрещеним батьком П. Мадяра був брат його бабусі, професор права одного з будапештських університетів Ф. Мадл, який у 2000–2005 рр. обіймав посаду Президента Угорщини. Батьки П. Мадяра теж були юристами. Тож не дивно, що й сам новообраний лідер Угорщини пішов вивчати право до університету. Навчався в Будапешті та Берлінському університеті ім. Гумбольдта. У 2004 р. здобув юридичну освіту в Католицькому університеті ім. П. Пазманя.

Працював у Столичному суді, згодом – у сфері міжнародного права. До входження в політику долучався до безоплатної юридичної допомоги та підтримував антиурядових активістів під час протестів 2006 р. Згодом приєднався до партії «Фідес», яка на той час перебувала в опозиції.

Після перемоги «Фідес» на виборах 2010 р. був призначений до Міністерства закордонних справ, а під час головування Угорщини в ЄС працював у Постійному представництві при Європейському Союзі. У 2015 р. перейшов до Офісу Прем'єр-міністра, у 2018 р. очолив юридичний департамент директорату ЄС в Угорському банку розвитку. У 2019–2022 рр. керував Центром студентського кредитування.

Широку публічність П. Мадяр здобув у 2024 р. на тлі скандалу довкола президентського помилювання у справі про приховування сексуального насильства над дітьми в державному дитячому будинку поблизу Будапешта. Помилювання підписала президентка К. Новак і тодішня міністерка юстиції Ю. Варга – на той час дружина П. Мадяра.

Після розголосу справи у лютому 2024 р. в Угорщині відбулися масштабні протести, що призвели до відставки К. Новак. Тоді ж Ю. Варга, яка була депутаткою Національної асамблеї та очолювала список партії «Фідес» на виборах до Європарламенту, подала у відставку і вийшла з політики. На цьому тлі П. Мадяр публічно виступив із критикою влади, оголосив про відставку з державних посад та почав відкрито критикувати систему.

Спочатку він створив громадський рух, який організував масові антиурядові протести, а згодом приєднався до партії «Повага та свобода» (угорська аббревіатура TISZA збігається з назвою р. Тиса), щоб взяти участь у виборах до Європарламенту на початку червня 2024 р. П. Мадяр розповів журналістам, що вів переговори з кількома партіями, і важливим чинником, який зіграв на користь «Тиси», стала її назва, що мала, за його словами, «позитивний та радісний відтінок в угорській культурі та історії» ([URL: https://www.bbc.com/ukrainian/articles/cvg0kx0py55o](https://www.bbc.com/ukrainian/articles/cvg0kx0py55o)).

На початку лютого 2026 р. «Тиса» публічно представила передвиборчу програму під назвою «Дієва та гуманна Угорщина» ([URL: https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/parlamentski-vybory-v-uhorshchyni-2026-rezultaty-ta-naslidky](https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/parlamentski-vybory-v-uhorshchyni-2026-rezultaty-ta-naslidky)). Програма партії побудована на чотирьох принципах:

- мирна і «впорядкована» Угорщина: без війни, без військового призову, мир всередині держави;
- вільна і щаслива Угорщина: демократичні рамки, свобода та суспільний добробут;
- «чиста» і прогресивна Угорщина: верховенство права, відновлення суспільної довіри, нульова толерантність до корупції;
- багата й успішна Угорщина: прогрес на основі результатів, реальне зростання, можливості для кожного.

У сфері освіти команда «Тиси» планує підвищити зарплати вчителям, скасувати державну монополію на підручники, відновити автономію ВНЗ та доступ угорських студентів до програми Erasmus. У сфері охорони здоров'я партія оголошує про наміри збільшити державне фінансування до 2030 р., підвищити зарплати медпрацівникам та посилити автономію медичних закладів.

У сфері економіки пріоритетні питання включають розвиток малого та середнього підприємництва, повернення заморожених коштів ЄС, перебудову системи держзакупівель, нульову толерантність до корупції, заборону масового працевлаштування іноземних робітників. Також «Тиса» планує запровадити заходи зі зниження інфляції, припинити витрати «на пропаганду», запровадити євро як національну валюту, ввести податок «на багатство», зберегти 13-ту й 14-ту пенсії.

У контексті енергетичної політики команда партії націлена на зниження комунальних платежів, використання коштів ЄС для підвищення енергоефективності, ліквідацію залежності від енергоносіїв з РФ до 2035 р.; перегляд проєкту «Пакш-ІІ» (будівництво п'ятого і шостого блоків АЕС «Пакш» з реакторними установками за російським проєктом ВВЕР-1200).

В аграрному секторі передбачається зміцнення конкурентоспроможності вітчизняних виробників, підтримка сімейних господарств та молодих фермерів, обмеження припливу неякісної продукції з країн поза межами ЄС.

У сфері зовнішньої політики «Тиса» націлена зміцнити позиції Угорщини в ЄС і НАТО, відновити довіру із союзниками, регіональну співпрацю «на нових засадах», поновити угорсько-польську дружбу й відродити Вишеградську четвірку. Програма партії загалом окреслює чіткий проєвропейський курс зі вступом до євросони до 2030 р. й збільшенням оборонних витрат до 5 % ВВП до 2035 р. у рамках НАТО. Разом із тим, у низці питань позиція «Тиси» не відрізняється від підходів «Фідес». Зокрема, це стосується бюджетної і міграційної політики – команда П. Мадяра не підтримує затвердження рамкового бюджету ЄС на 2028–2034 рр., а також пакту ЄС про міграцію та притулок.

За політичними поглядами П. Мадяр є консервативним лібералом, який поєднує ринкові економічні підходи з акцентом на верховенстві права, громадянській відповідальності та національній культурі. Він заявляє, що його політичний проєкт виходить за межі класичного поділу на лівих і правих.

У питаннях війни Росії проти України він виступає проти військової допомоги Києву та прискореного вступу України до ЄС, наполягаючи на стандартній процедурі вступу і можливому винесенні питання на референдум в Угорщині. Водночас він визнає Росію агресором. У липні 2024 р. П. Мадяр відвідав Київ, де побував біля стіни пам'яті загиблих біля Михайлівського собору, і засудив російський удар по дитячій лікарні Охматдит, свідком якого він став. На початку політичної кампанії П. Мадяр робив суперечливі заяви щодо причин війни та перспектив України в НАТО і ЄС, які згодом уточнив, назвавши Росію агресором, а В. Путіна – відповідальним за війну, підкресливши право України на самооборону та порушення Росією міжнародних гарантій безпеки (URL: <https://file.liga.net/ua/persons/madyar-peter>).

П. Мадяр зазначив, що не буде «другом» російського президента В. Путіна і не зателефонує йому першим, а в гіпотетичній розмові з російським лідером закликав би закінчити війну з Україною. За словами політика, Україна є жертвою агресії, і ніхто не повинен вимагати від неї відмови від своєї території.

Також П. Мадяр сказав, що має намір розблокувати надання Євросоюзом 90 млрд євро для України.

Водночас майбутній Прем'єр-міністр Угорщини зазначив, що готовий до прагматичного діалогу з РФ, і що його країна продовжить закуповувати нафту в Росії, але висловився за якомога більшу диверсифікацію постачання. Він пропонує відкласти припинення закупівлі російських енергоносіїв до 2035 р. Також П. Мадяр подякував Росії та Китаю за визнання підсумків голосування, за результатами якого В. Орбан, що підтримував тісні відносини з Москвою, втрачає владу (URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/pershi-zayavy-madyara-ukrayina-putin-viyna-yevrokredyt/33732173.html>).

Парламентські вибори в Угорщині стали подією, що вийшла за межі чергового електорального циклу та звичайної зміни влади в окремій країні. Переконлива перемога лідера опозиційної партії «Тиса» П. Мадяра на виборах завершує 16 років правління правопопулістів під керівництвом В. Орбана і означає кінець його політичної епохи. Наслідки цієї перемоги, за висновками експертів, відчуватимуться далеко за межами Угорщини, адже, як зазначає Politico, перемога П. Мадяра послаблює одразу кілька ліній політичного протистояння. Насамперед змінюється роль Угорщини як постійного опонента Брюсселя. Керівники Європейського Союзу – У. фон дер Ляєн та А. Кошта отримують шанс працювати з більш передбачуваним партнером, який принаймні на рівні риторики не блокує ключові рішення ЄС.

Окремо Politico розглядає ширший зовнішньополітичний контекст. Поразка В. Орбана – це удар по тих, хто розглядав його як одного з ключових союзників глобального правого популізму. В. Орбан, який неодноразово заявляв про намір «взяти Брюссель зсередини», був однією з центральних фігур ультраправого об'єднання «Патріоти за Європу», до якого входять націоналістичні партії ЄС – зокрема французьке «Національне об'єднання» М. Ле Пен та іспанська Vox С. Абаскаля. Його поразка водночас стала ударом і по інших правих політиках Європи, включно з Прем'єр-міністеркою Італії Д. Мелоні, яка втрачає важливого союзника за столом переговорів у Брюсселі (URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/cedezxl22wgo>).

Не менш важливий вимір – Україна. Politico прямо пов'язує угорську політику з війною та фігурою Президента України В. Зеленського. В. Орбан неодноразово блокував або гальмував європейську фінансову підтримку Києва, перетворюючи українське питання на інструмент внутрішньої політики. Тепер, за оцінкою видання, ситуація може змінитися, але це «гірко-солодка перемога».

Угорщина, найімовірніше, розблокує кредит Україні у 90 млрд євро від ЄС, щоб зберегти добрі відносини з Брюсселем. Водночас новий угорський лідер заявляв, що виступає проти відправки угорської зброї або грошей до Києва, а також проти прискорення вступу України до ЄС. Він пообіцяв винести це питання на референдум, що може уповільнити процес зближення з Європейським Союзом. З іншого боку, це була передвиборча риторика.

Як пише Axios, події в Угорщині стали «політичним землетрусом», наслідки якого виходять далеко за межі країни. Видання виділяє три ключові

напрями впливу. Для США це ослаблення зв'язків з табором руху “Make America Great Again”, який розглядав В. Орбана як модель консервативної держави. Ставка Президента США Д. Трампа та його віцепрезидента Д. Ді Венса на перемогу В. Орбана фактично не виправдалася, що вдарило по американському правому популістському крилу у Європі.

У цьому самому контексті згадується й В. Путін, для якого В. Орбан залишався одним з небагатьох стабільних партнерів усередині Європейського Союзу. Упродовж останніх місяців медіа повідомляли про тісні контакти між Будапештом і Москвою, зокрема про переговори очільника МЗС Угорщини П. Сіярто з російським міністром закордонних справ С. Лавровим. За даними ЗМІ, обговорювалися внутрішні рішення ЄС щодо санкцій проти Росії, а також звучали звинувачення в можливій передачі конфіденційних документів через дипломатичні канали.

Водночас для Європейського Союзу – це можливість потенційно посилити внутрішню єдність та зменшити кількість блокуючих голосів у ключових питаннях. Зокрема, Axios підкреслює важливу деталь: поразка В. Орбана не означає автоматичного переходу Угорщини до повністю проєвропейського чи проукраїнського курсу. Подальший напрям залежатиме від того, чи зможе П. Мадяр утримати політичну коаліцію всередині країни та реалізувати реформи в умовах глибоко розділеного суспільства.

Загальний висновок більшості світових ЗМІ збігається: Угорщина завершує епоху політичної стабільності, яка здавалася незмінною. Попереду – період невизначеності, де курс країни визначатиме вже не інерція влади, а здатність нової політичної еліти утримати довіру суспільства й керувати складною, розколотою реальністю.

Після перемоги на парламентських виборах в Угорщині опозиційної партії «Тиса», очолюваної П. Мадяром, у Києві сподіваються на нормалізацію відносин із Будапештом. Президент України В. Зеленський одним із перших привітав їх з переконливою перемогою. «Важливо, коли перемагає конструктивний підхід. Україна завжди прагнула добросусідських відносин з усіма у Європі, і ми готові розвивати співпрацю з Угорщиною. Європа та кожна європейська держава мають ставати сильнішими, і мільйони європейців прагнуть співпраці та стабільності. Ми готові до зустрічей і спільної конструктивної роботи на благо обох народів, а також заради миру, безпеки та стабільності у Європі», – написав В. Зеленський у телеграмі (URL: <https://www.dw.com/uk/cogo-ocikuut-v-ukraini-pisla-peremogi-madara-v-ugorsini/a-76764280>).

Відразу після цього Міністерство закордонних справ України зняло рекомендації громадянам утриматися від поїздок до Угорщини. Про це повідомив очільник МЗС А. Сибіга. «У зв'язку із завершенням учора виборчої кампанії в Угорщині, МЗС скасовує попередні рекомендації громадянам утриматися від поїздок до Угорщини. Ця виборча кампанія, яка, на жаль, була переповнена маніпуляціями щодо України, вже позаду. А отже, втратили свою гостроту й підвищені ризики провокацій, через які запроваджувалися ці

обмеження», – написав А. Сибіга у фейсбуці 13 квітня. Він додав, що тепер МЗС України розраховує, що результати виборів призведуть до нормалізації відносин між Україною і Угорщиною, і офіційний Київ готовий працювати над досягненням такої мети.

«Вибір угорського народу показав прагнення наших сусідів жити в мирі, безпеці та процвітанні – жити у, справді, незалежній Угорщині, яка є частиною об'єднаної та вільної Європи, а не зоною впливу Москви... Вибір угорців також ознаменував поразку політики шантажу та антиукраїнської пропаганди», – додав А. Сибіга.

Аналізуючи, чи означає прихід до влади партії «Гіса» автоматичну зміну зовнішньополітичного курсу Угорщини, зокрема щодо України, і чи можна розраховувати на те, що політичний порядок денний П. Мадяра у Брюсселі відповідатиме українським інтересам, експерти відштовхуються від заяв, які прозвучали від політика під час виборчої кампанії. Виконавчий директор угорського аналітичного центру “Political Capital Institute” П. Креко відзначає, що П. Мадяр намагався уникати конкретних висловлювань на тему України. Наприклад, під час зустрічі з Ф. Мерцом він заявив, що виступає проти пришвидшеного вступу України в ЄС, проте, на думку експерта, це була своєрідна «стратегія самозахисту», щоб під час передвиборчої кампанії табір В. Орбана «не поставив на ньому тавро агента України». «Проте тепер у Мадяра є великий простір для маневру, щоб зробити політичний розворот, принаймні щонайменше на 90 % у політиці щодо України», – вважає П. Креко (URL: <https://www.dw.com/uk/es-bez-ugorskogo-veto-ci-bude-kievu-j-brusselu-legse-z-peterom-madarom/a-76767437>).

Водночас науковий співробітник з питань оборони словацького аналітичного центру “GLOBSEC” Р. Гілтон вважає, що, враховуючи політичне минуле П. Мадяра, який вийшов зі складу партії «Фідес» лише у 2024 р., повний і негайний його відхід від політики часів В. Орбана малоімовірний. На думку аналітика, слід радше розраховувати на «поступові зміни». «Мадяр захоче відновити довірливі відносини з Євросоюзом, і саме це може відіграти конструктивну роль у розблокуванні фінансової допомоги для України та її переговорів про вступ, але на всеохоплюючу підтримку розраховувати не варто», – сказав експерт у коментарі DW. При цьому він наголошує, що навіть цей перехід офіційного Будапешта «від обструкції до утримання у ключових голосуваннях щодо України буде значним кроком, що полегшить ухвалення рішень ЄС щодо санкцій та підтримки Києва» (URL: <https://www.dw.com/uk/es-bez-ugorskogo-veto-ci-bude-kievu-j-brusselu-legse-z-peterom-madarom/a-76767437>).

Так само не варто очікувати різкої зміни політики нового угорського уряду щодо Росії, адже в цьому випадку П. Мадяра стримуватимуть економічні реалії, визнає Р. Гілтон. «Мадяр навряд чи повністю відмовиться від російських енергоресурсів у короткостроковій перспективі, оскільки доступність та конкурентоспроможність залишаються нагальними внутрішніми пріоритетами Угорщини», – наголошує експерт. Новий уряд, радше за все,

дотримуватиметься прагматичного підходу: спочатку стабілізувати ситуацію всередині країни, залишаючи при цьому можливості для поступової диверсифікації у відповідності до європейських енергетичних тенденцій, припускає він.

Заступник виконавчого директора Ради зовнішньої політики «Українська призма» С. Герасимчук теж погоджується, що прихід до влади в Угорщині П. Мадяра після виборів може відкрити нову сторінку у відносинах Києва і Будапешта, утім швидких і радикальних змін очікувати не варто. Передусім можна говорити про поступове «розмороження» діалогу та зняття найбільш гострих блокувань на рівні ЄС. «З тієї прірви, в якій лежали наші двосторонні відносини на дні, будь-які зміни будуть виглядати як зближення. У нас зараз є всі підстави очікувати, що відносини з Угорщиною будуть поліпшуватись, але не так стрімко, як багато хто цього хоче, і не за одну ніч», – вважає експерт (URL: <https://www.dw.com/uk/cogo-ocikuut-v-ukraini-pisla-peremogi-madara-v-ugorsini/a-76764280>).

Він не виключає, що питання щодо членства України в ЄС також не зазнає різкого перегляду у разі прем'єрства П. Мадяра. «Угорщина не єдина країна, яка скептично ставиться до швидкого вступу України. Мадяр не буде радикально змінювати цю позицію, але й жорсткої риторики, як раніше, не буде», – вважає С. Герасимчук. За його словами, Будапешт, найімовірніше, перейде від блокування до більш прагматичної позиції, але без активного лобіювання українських інтересів.

Найшвидших змін, на думку С. Герасимчука, варто очікувати не щодо двостороннього діалогу Києва з Будапештом, а в напрямі нормалізації відносин Угорщини з Євросоюзом. За його словами, П. Мадяр насамперед буде зацікавлений у тому, щоб налагодити відносини з Брюсселем і отримувати кошти європейських фондів для Угорщини, які були заморожені через порушення норм ЄС. На його думку, варто очікувати, що Будапешт припинить блокувати 90 млрд євро кредиту для України і відмовиться перешкоджати відкриттю переговорних кластерів щодо євроінтеграції Києва. Аналітик також налаштований оптимістично щодо пакетів санкцій ЄС проти Росії, які Угорщина блокувала або ускладнювала, та очікує прогресу в майбутньому.

На думку директора Центру «Нова Європа» С. Солодкого, зміна влади в Угорщині стане «якісним стрибком» у відносинах Києва з Будапештом. «Відносини з Мадяром, з його урядом відкривають ширші можливості для переговорів, для мови аргументів і для пошуку компромісів. Перед нами складний діалог, але це все ж таки діалог, де дві сторони будуть слухати одна одну». Він припускає, що перемога П. Мадяра відкриває можливості для прогресу України на шляху євроінтеграції, а також можна очікувати на поліпшення діалогу з Євросоюзом щодо питань, які становлять обопільний безпековий інтерес, надання допомоги в оборонній сфері (URL: <https://www.dw.com/uk/cogo-ocikuut-v-ukraini-pisla-peremogi-madara-v-ugorsini/a-76764280>).

Але є чинник, який майбутній Прем'єр не зможе проігнорувати, навіть якщо сам налаштований конструктивно, – це настрої угорського суспільства, зазначає С. Солодкий. «Будь-який політик у демократичній країні при владі послуговується суспільними настроями. Громадська думка в Угорщині наразі не на боці України з багатьох питань», – констатує директор Центру «Нова Європа».

За його словами, частково це наслідок орбанівської пропаганди, але не тільки. «Якщо простежити загальну соціологічну картину в Центральній Європі, то там тривалий час користуються популярністю ті наративи, які можна однозначно віднести до проросійських. Ми бачили, що навіть найприхильніші до України держави під час виборів голосували за проросійські сили, як це, наприклад, сталося в Чехії». С. Солодкий переконаний, що П. Мадяру доведеться рахуватися з цими суспільними настроями, інакше опозиція в особі В. Orbana і партії «Фідес», яка нині має підтримку меншості, з часом може відновити свою популярність.

На думку керівника аналітичного центру «Ділова столиця» В. Денисенка, однозначної відповіді стосовно майбутньої зміни політики Угорщини щодо України немає. «З одного боку, ми точно отримаємо кредит в 90 млрд, який блокував Орбан. З іншого – масштаб антиукраїнської істерії не дозволить Мадяру різко змінювати політику щодо України», – написав він на своїй сторінці у соцмережі «Фейсбук». Водночас, на думку В. Денисенка, градус протистояння щодо України з різко негативного точно опуститься до нейтрально-негативного чи навіть нейтрального.

На відміну від В. Orbana, який обрав для себе роль відкритого ворога України, П. Мадяр не є антиукраїнським, але не варто будувати ілюзії про те, що новообраний лідер буде протилежністю попередньому. «Мадяр не є проукраїнським політиком, він – проугорський», – зазначив редактор «Європейської правди» С. Сидоренко.

«Нині, коли партія “Тиса” отримала дві третини голосів у парламенті, руки Мадяра розв’язані. Над ним не висить перспектива дострокових виборів, яка була би цілком реальною у разі, якби “Тиса” отримала просту більшість. Але ігнорувати думку угорського суспільства він не буде навіть зараз, навіть маючи мандат на побудову нової Угорщини. Тому “перехідний період” у відносинах з Україною є неминучим», – підкреслив журналіст. Проте вже нині, на переконання С. Сидоренка, є підстави для оптимізму щодо сприятливого для України розвитку подій (URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2026/04/13/7235315>).

Перша підстава – це команда П. Мадяра. Серед топчленів «Тиси» є багато переконаних європейців – тих, хто працював у інституціях ЄС, а також таких, хто має тверді антипутінські переконання. П. Мадяр почав формувати майбутню команду ще до виборів. За даними Politico, він вів переговори про залучення до уряду топменеджерів великого бізнесу замість професійних політиків. Серед потенційних кандидатів – представники міжнародних

корпорацій і фінансового сектору, зокрема компаній “Shell” та “Erste Group”, а також фахівці з медицини і великого бізнесу.

Ідея полягає у формуванні уряду без класичного «політичного бекграунду». У «Тиси» прямо говорять про «перезавантаження» системи та зменшення впливу чинної влади на ключові інституції – від судів до державних компаній. Безпосередньо П. Мадяр розраховує, що управлінський досвід нової команди допоможе розблокувати кошти ЄС і вибудувати прагматичніші відносини з Брюсселем. Такий підхід партія вже застосовувала під час формування списків на вибори до Європарламенту, залучаючи до політики людей без партійного досвіду (URL: <https://slawa.tv/92594898/nove-oblichchya-ugorshchini-hto-takij-peter-madyar-i-shcho-zminit-jogo-peremoga>).

Друга підстава для оптимізму – європейські зв'язки П. Мадяра, а також те, що перед ним стоїть завдання вивести Угорщину з європейської ізоляції. П. Мадяр позиціонує себе на правому фланзі, але має чудові відносини з лібералами, зокрема з Президентом Франції Е. Макроном та Прем'єр-міністром Польщі Д. Туском, які одними з перших серед європейських політиків привітали його з переможним результатом виборів. Його перша телефонна розмова з У. фон дер Ляєн відбулася 13 квітня, яка засвідчила прагнення налагодити відносини з керівництвом ЄС.

У Брюсселі, безумовно, зміни в Будапешті вітають, однак для розблокування доступу до європейських грошей Єврокомісія висунула П. Мадяру перелік умов. Зокрема, зі слів президентки Єврокомісії, розблокувати 90 млрд євро допомоги Україні та зняти вето з 20-го пакету антиросійських санкцій. П. Мадяр уже заявив, що Угорщина не блокуватиме європейський кредит для України, втім і не долучатиметься до його фінансування.

Переможець виборів в Угорщині вже пообіцяв підписати угоду з прокуратурою ЄС, що надасть слідчим Європейського Союзу повноваження розслідувати справи про корупцію. Експерти не виключають, що деякі високопосадовці, зокрема колишній глава Національного банку Угорщини Д. Матолчі, а також друг дитинства В. Орбана, який став мільярдером, Л. Месарош та міністр закордонних справ В. Орбана П. Сіярто можуть, зрештою, постати перед судом (URL: <https://www.sestry.eu/statti/peremoga-madyara-rozvorot-do-ies-chi-nova-versiya-staroyi-politiki>).

Угорські виборці, які голосували за П. Мадяра, також чекають від нього більшої долученості до лінії ЄС. Тим більше що на цих виборах лідера «Тиси» підтримали не лише консерватори, а й ліберали Угорщини, для яких це голосування мало конкретну мету: зняти Орбана. На цьому етапі П. Мадяр був для них «меншим злом». Проте за чотири роки будуть нові вибори, і у П. Мадяра є потреба утримати і цю групу виборців. Тому вже сьогодні він робить публічні кроки назустріч лібералам у внутрішній політиці. І напевно зважатиме на їхню думку і у зовнішній.

І нарешті третя, найсильніша підстава сподіватися, що П. Мадяр знайде спільну мову з українською владою – це гроші ЄС. Передусім новий угорський

уряд хоче розблокувати 35 млрд євро – 18 млрд фондів ЄС, заморожених через відступ В. Орбана від демократичних принципів, 16 млрд – через доступ до європейських оборонних кредитів, до того ж Будапешт прагне скасувати штраф у розмірі 1 млн євро на день, накладений у 2024 р. за порушення міграційного законодавства. У минулому ЄС уже висунув Угорщині 27 умов для розблокування коштів, і перед майбутнім урядом стоїть завдання швидкого виконання реформ у сфері судочинства, міграційного законодавства, антикорупційних заходів тощо. Причому вирішувати ці питання треба надзвичайно швидко. Близько 6 млрд євро заморожених грошей згорять уже за пів року, якщо нова влада не встигне домовитися з Брюсселем і розблокувати їх. Це дає Єврокомісії «чарівну паличку» для впливу на угорську політику. Угорщині чітко поясняють: без розмороження 90 млрд євро допомоги для України і розблокування шляху України до ЄС поступу з угорськими грошима не буде.

Однак буде величезною помилкою розраховувати, що під тиском Єврокомісії Угорщина просто поступиться і зробить усе, що необхідно Києву. Не варто забувати, що В. Орбан, попри поразку, лишається сильним гравцем угорської політики, і він шукатиме можливість бити по новій владі, якій за чотири роки доведеться знову йти на національні вибори, а до цього – ще й на місцеві, щоб замінити мерів від «Фідеса». Тому, як вважає С. Сидоренко, розумно буде допомогти П. Мадяру ухвалити ті рішення щодо України, які матимуть суспільну підтримку і не будуть схожі на вимушені.

Для цього П. Мадяр має «продати» суспільству домовленості з Україною як обопільну перемогу, а Україна має запропонувати йому ці переможні елементи. За даними «Європейської правди», у Києві це розуміють і готові допомогти новому керівнику Угорщини. Зокрема, за словами Президента України В. Зеленського, до кінця квітня буде завершено ремонт нафтопроводу «Дружба», на чому наполягав ще В. Орбан. Після цього транзит російської нафти до Європи відновиться, хоч Україна і не хотіла цього робити. Але цей елемент, схоже, є неунікним. Водночас це дасть змогу П. Мадяру показати, що він дбає про енергетичні інтереси своєї країни і здатний домовлятися з Україною.

Другий напрям, де Україні варто бути готовою діяти – це питання прав угорської меншини на Закарпатті. В команді П. Мадяра є чітке розуміння: угорці Закарпаття не стикаються з дискримінацією або утисками. Розповіді В. Орбана із цього приводу є відвертою брехнею. Проте суспільна думка потребує результатів і тут, тож П. Мадяр має привезти до Будапешта домовленість щодо вирішення конкретних проблем закарпатських угорців. До слова, проект таких рішень в освітній політиці вже є, вони давно узгоджені з громадою, їх підтримав уряд, і навіть були попередні консультації з парламентарями, але не було згоди В. Орбана. Нині Київ і Будапешт можуть домовитися про їхнє ухвалення, наприклад в обмін на розблокування офіційних переговорів про вступ України до ЄС (URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2026/04/13/7235315>).

«Україна повинна говорити з Петером Мадяром, з одного боку, мовою власних державних і безпекових інтересів, з іншого боку – з аргументами і мовою міжнародного права та зобов'язань, які ми брали перед Євросоюзом. Ця позиція має бути твердою, зрозумілою, добре прокомунікованою, а не виглядати спонтанною», – зазначив директор Центру «Нова Європа» С. Солодкий (URL: <https://www.dw.com/uk/cogo-ocikuut-v-ukraini-pisla-peremogi-madara-v-ugorsini/a-76764280>).

Отже, загалом для України підсумки виборів в Угорщині потенційно відкривають можливість для налагодження більш конструктивного політичного діалогу із сусідом. П. Мадяр демонструє виваженішу позицію щодо України, аніж його політичні опоненти з «Фідес». Він уникає провокативної риторики, визнає Росію агресором, декларує готовність зберігати добросусідські відносини й планує зустрітися з українським керівництвом.

Крім того, перемога «Тиси» істотно звужує поле для операцій впливу РФ, спрямованих на підрив європейської єдності, що є важливим чинником для України. Угорщина за режиму В. Орбана стала найбільш лояльним до Росії партнером, блокуючи ключові рішення на рівні ЄС та захищаючи російські інтереси. Позиція «Тиси» принципово відрізняється: П. Мадяр усвідомлює, що Росія становить безпековий ризик для Європи і засуджує вплив Росії на внутрішні справи Угорщини, зокрема в контексті доступу російських спецслужб до угорського МЗС під керівництвом П. Сіярто. Водночас П. Мадяр декларує готовність проводити прагматичну політику щодо РФ, зокрема в енергетичних питаннях.

Разом з тим позиція лідера «Тиси» щодо безпосередньої підтримки України залишається стриманою. Він виступає проти «втягування Угорщини у війну» та надання Україні зброї, а також підтримує міжнародні зусилля з мирного врегулювання. Проте зміна влади в Угорщині загалом створює передумови для деякої трансформації угорської позиції щодо підтримки України на рівні Євросоюзу. Наразі актуальними залишаються питання зняття угорського вето щодо надання кредиту Україні обсягом 90 млрд євро, формального відкриття переговорних кластерів у рамках євроінтеграції України та подальшої підтримки санкційних пакетів проти РФ. На рівні двостороннього угорсько-українського діалогу очікуваним може бути зниження градусу напруги в політичних комунікаціях. Загальна ж позиція угорської сторони залежатиме від балансування між очікуваннями угорського суспільства та порядком денним європейських партнерів.

О. Аулін, ст. наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Близькосхідна криза-2026 крізь призму експертного аналізу

У 2026 р. Близький Схід позначив перехід від режиму хронічної нестабільності до фази відкритої системної кризи. Регіон перестав бути ареною

розрізаних проксі-конфліктів, фактично перетворившись на єдиний кризовий простір – від Середземномор'я до Перської затоки. Головним тригером такої геополітичної трансформації стала військова операція США та Ізраїлю, що викликала неочікувану ланцюгову реакцію.

На відміну від «Дванадцятиденної війни» 2025 р., яка мала характер обмеженого бліц-удару, нинішня кампанія Білого дому під назвою «Епічна лють» втілює стратегію прямого примусу, відому як “Maximum Pressure 2.0”. Така зміна доктрини зумовила радикальне розширення переліку цілей, де головним пріоритетом стало системне руйнування самого каркаса іранської державності. Масовані удари по інфраструктурі силового апарату та об'єктах Корпусу варткових Ісламської революції (КВІР) мали на меті підірвати внутрішню опору режиму через деградацію його спроможності до придушення невдоволення. Паралельно з цим системне ураження нафтопереробних терміналів підірвало економічний базис країни, фактично позбавляючи іранське керівництво ресурсної бази, необхідної для фінансування та утримання силових вертикалей. Найбільш резонансного та ідеологічного забарвлення ці атаки набули під час ударів по комунікаційних вузлах у місті Кум. Це засвідчило пряму спробу поцілити в сакральну-політичне ядро та вплинути на релігійну легітимність влади, що раніше вважалося недоторканою «червоною лінією» (URL: <https://www.currenttime.tv/a/izrail-ssha-udar-po-zdaniyu-soveta-ekspertov/33693280.html>).

Проте зосередження ударів на центрах управління та ідеології виявило неочевидну для західних планувальників особливість: іранська система продемонструвала аномальну стійкість до зовнішніх шоків. Унікальний симбіоз КВІР і духовної еліти виявився здатним до швидкої адаптації в умовах «облоги», де замість очікуваного колапсу спостерігається небезпечна радикалізація режиму та консолідація радикальних фракцій довкола ідеї екзистенційного виживання. Цей внутрішній опір Ірану, своєю чергою, виштовхнув кризу за межі суто військового протистояння, породивши ланцюгову реакцію вторинних викликів. Сьогодні ми спостерігаємо, як напруга навколо Ормузької протоки дестабілізує світову енергетику, а масові потоки біженців у напрямку Пакистану створюють нові гуманітарні зони тертя та транскордонної напруженості.

На цьому тлі формується нова роль Заходу як «дистанційного арбітра» – сили, яка принципово уникає великої наземної присутності, але радикально втручається у критичні вузли конфлікту за допомогою високотехнологічних засобів ураження та кібернетичного тиску, вважають аналітики впливового видання “Aljazeera” (URL: <https://www.aljazeera.com/opinions/2026/3/17/why-the-iranian-regime-did-not-collapse-after-khameneis-assassination>).

На думку експертів моніторингової групи DMET-MERI-IMU, прямим наслідком американсько-ізраїльської атаки стало загострення ситуації навколо Ормузької протоки, яка з транспортної артерії остаточно перетворилася на інструмент стратегічного шантажу. У відповідь на руйнування своєї нафтової інфраструктури Тегеран перейшов до реалізації доктрини «тотального

блокування», що базується на принципі: якщо Іран не може експортувати енергоресурси, їх не експортуватиме ніхто. Ця стратегія відчаю матеріалізувалася через масштабні мінування та «ройові» атаки, які стали головним тактичним інструментом КВІР. Використання масових груп підводних безпілотників та швидкісних катерів, здатних діяти скоординовано за принципом «зграї», зробило судноплавство в зоні протоки фізично неможливим без прямого військового супроводу. Комерційний флот опинився в пастці: стрибок страхових премій до історичних максимумів і пряма загроза знищення суден фактично паралізували рух танкерів, що неминуче спровокувало масштабну енергетичну кризу (URL: <https://www.dmetclub.com/post/strait-of-hormuz-crisis-2026-the-global-energy-shock-and-its-impact-on-india>).

Перекриття протоки, через яку проходить близько 20 % світового постачання сирової нафти й значна частка зрідженого газу, викликало ланцюгову реакцію на глобальних біржах. Ціни на енергоносії дестабілізували промислові сектори ЄС. Паніка охопила не лише західні столиці, а й азійських гігантів, зокрема Китай, чия економіка критично залежить від стабільності вуглеводневого потоку із затоки. Така загроза добробуту найбільших держав світу зумовила стрімку інтернаціоналізацію ризиків, змусивши Пекін та Індію перейти до активного тиску на Вашингтон з вимогою деескалації.

Спроби США забезпечити «свободу судноплавства» в межах операції “Prosperity Guardian 2.0” наштотувалися на нову реальність: використання Іраном мобільних берегових протикорабельних комплексів перетворило вузьку акваторію на «зону заборони доступу» (A2/AD). Створення такого «вогневого мішка» змусило американський флот тримати авіаносні групи на значній відстані у відкритому морі, що лише підкреслило вразливість великих кораблів перед асиметричними загрозами та межі політики «дистанційного арбітражу» (URL: <https://www.reuters.com/business/energy/iran-war-threatens-prolonged-hit-global-energy-markets-2026-03-07>).

А. Азімі з BBC News Persian зазначає, що, зрештою, намагання Заходу знищити «сакральне ядро» режиму призвело до непередбачуваного ефекту: Тегеран, втративши раціональні запобіжники та значну частину традиційних ресурсів, зробив ставку на глобальний хаос як останню лінію своєї оборони. Глобальна економіка опинилася в заручниках у регіонального конфлікту, який, попри технологічну перевагу союзників, остаточно вийшов за межі контролю будь-якого з центрів сили, перетворюючи енергетичний ринок на поле битви на виснаження (URL: <https://www.bbc.com/news/articles/cx2lvgv5rl1o>).

Паралельно з дестабілізацією Перської затоки критична точка напруги змістилася до Східного Середземномор'я, де ліванський фронт перестав бути лише інструментом відволікання уваги Ізраїлю. На думку військових аналітиків, бойові зіткнення між підрозділами Армії оборони Ізраїлю (ЦАХАЛ) та іранськими проксі у вигляді ліванської «Хезболли» у 2026 р. набули ознак високоінтенсивної конвенційної війни.

Як вважають оглядачі близькосхідних подій з українського онлайн-медіа «Мілітарний», така трансформація стала можливою через новий військовий

чинник: тактику «насиченої оборони». На відміну від партизанських рейдів минулого, «Хезболла» перейшла до утримання суцільних рубежів південніше річки Літані. Використання підземних фортифікацій нового покоління у поєднанні з масованим застосуванням протитанкових ракетних комплексів і дронів-камікадзе створило для ізраїльських сухопутних сил ситуацію «тактичного в'язнення». Військово-технічна підтримка Тегерана дозволила угрупованню розгорнути мобільні системи протиповітряної оборони, що істотно обмежило свободу дій ізраїльської авіації та прискорило остаточний політичний колапс та формування «держави КВІР», тобто майже повне зникнення ліванського державного суверенітету, коли криза призвела до повного поглинання ліванських інституцій військовим апаратом «Хезболли» (URL: <https://military.com/uk/blogs/tsagal-rozshyryuye-nazemnu-operatsiyu-proty-hezbolly-v-livani>).

В умовах паралічу влади в Бейруті це проіранське угруповання де-факто проголосило режим надзвичайного стану, перетворивши країну на передовий логістичний хаб Тегерану. Такий розвиток подій змусив Ізраїль змінити стратегію зі «стримування» на «повний демонтаж» військового потенціалу ворога, що, у свою чергу, спровокувало масштабну регіональну детонацію. Перехід до тактики «повного демонтажу» зруйнував крихкий баланс сил, оскільки активне залучення ізраїльських елітних підрозділів на півночі змусило шіїтські угруповання в Сирії та Іраку відкрити «другий фронт» для підтримки «Хезболли». Ця ланцюгова реакція втягувала в епіцентр бойових дій суміжні території, перетворюючи локальне прикордонне зіткнення на транскордонну війну на виснаження. Тепер загроза прямого втручання третіх держав та остаточний розпад системи безпеки в Леванті стали практично неминучими, оскільки конфлікт більше не обмежений географічними кордонами однієї країни (URL: <https://unn.ua/news/izrail-hotuie-rozshyrenyi-plan-nastupu-proty-khezbolly-v-livani>).

Ескалація стала лакмусовим папірцем неефективності міжнародних миротворчих місій (UNIFIL), які виявилися нездатними запобігти перетворенню Південного Лівану на плацдарм для атак. Зіткнення ізраїльських силовиків із радикалізованими підрозділами «Хезболли» остаточно виштовхнули конфлікт за межі локальної суперечки, перетворивши територію Лівану на «північний фронт» єдиного антиіранського союзу (URL: <https://www.slovoidilo.ua/2026/03/10/novyna/svit/izrayil-oholosyv-pro-pochatok-nazemnoyi-operacziyi-pivdni-livanu>).

З цього приводу Р. Губа з Deutsche Welle зазначає, що критичне розширення географії конфлікту не обмежилося Левантом; воно спровокувало активізацію південного вектора «Осі опору», де ключовим гравцем виступив рух «Ансар Аллах» (хусити). У відповідь на удари по іранському «сакральному ядру» еменські сили перейшли до стратегії солідарної ескалації, що найяскравіше втілюється через технологічний терор у Червоному морі. Використовуючи надані Тегераном протикорабельні ракети та безекіпажні катери-камікадзе, хусити атакували не лише торговельні судна, а й кораблі

міжнародної коаліції. Це змусило міжнародних логістичних гігантів на кшталт Maersk тимчасово повністю відмовитися від маршруту через Суецький канал, що в поєднанні з кризою в Ормузькій протоці створило глобальний транспортний затор і паралельно активувало диверсійну активність іракських проксі (URL: <https://www.dw.com/uk/es-husiti-mozut-atakuvati-sudna-u-cervonomu-mori/a-76584852>).

На месопотамському напрямку шиїтська міліція, зокрема «Катаїб Хезболла», розгорнули тактику асиметричного виснаження. Їхні дії зосередилися на систематичних обстрілах американських військових об'єктів у Сирії та Іраку, а також на спробах диверсій на стратегічних нафтопроводах, що ведуть до турецького порту Джейхан. Така синхронізація зусиль на різних географічних полюсах стала можливою завдяки координації через «Об'єднаний штаб опору». Експерти зазначають, що дії хуситів та іракських угруповань вперше продемонстрували такий рівень операційної єдності, що свідчить про функціонування спільного центру управління під егідою КВІР. Ця структура забезпечує хаотизацію регіону, розпорошуючи увагу та ресурси союзників між Червоним морем, пустелями Іраку та кордонами Ізраїлю (URL: <https://www.unian.ua/economics/other/popri-krihke-peremir-ya-viyna-v-irani-zagrozhuje-zalishiti-bez-shtaniv-ukrajinskih-viyskovih-ta-vsih-inshih-13342521.html>).

Зрештою, втягування єменських та іракських сил у загальну воронку протистояння перетворило Близький Схід на замкнений контур нестабільності. Якщо раніше конфлікти мали локальний характер, то у 2026 р. вони злилися в єдину фронтальну кризу, де кожна атака на іранські об'єкти викликає миттєву детонацію на віддалених точках – від берегів Баб-ель-Мандебу до берегів Євфрату. Це остаточно підтвердило висновок про перехід регіону до стану некерованого хаосу, де традиційні методи військового примусу лише підживлюють ланцюгову реакцію опору.

Загострення військово-політичної ситуації на території близькосхідного регіону призвело також до гуманітарної, екологічної та демографічної кризи. Військова операція «Епічна лють» і наступна дестабілізація «Осі опору» зруйнували не лише воєнний паритет, а й крихку систему життєзабезпечення багатомільйонного населення, спровокувавши демографічний злам і кризу в Пакистані. Сотні тисяч іранських біженців, що рятуються від деградації державного апарату та браку базових ресурсів, створили безпрецедентний тиск на прикордонну інфраструктуру Белуджистану. Ісламабад, потерпаючи від внутрішньої нестабільності, виявився неспроможним забезпечити належний контроль, що перетворило прикордонні зони на стихійні табори – вогнища гуманітарного лиха та потенційні бази для перегрупування залишків КВІР. Ця масова міграція стала першим сигналом системного розпаду, який миттєво поширився на природне середовище, викликавши масштабну екологічну катастрофу в акваторіях (URL: <https://www.unian.ua/world/iran-novini-yes-ochikuye-na-bagato-bizhenciv-z-blizkogo-shodu-13313670.html>).

Паралельно з людською трагедією, Близький Схід зіткнувся з наслідками «нафтового удушення». Системне ураження нафтопереробних терміналів та атаки хуситів на танкерний флот призвели до численних розливів палива в Червоному морі та Перській затоці. Унікальні екосистеми коралових рифів опинилися під загрозою знищення, а рибальство – єдине джерело харчування для прибережних громад – було повністю паралізоване. Військове протистояння унеможливило проведення очисних операцій, перетворюючи закриті моря на зони відчуження. Така деструкція життєвого простору стала катализатором для процесів у Леванті, де ми спостерігаємо глибоку соціальну дезінтеграцію та гуманітарний шантаж (URL: <https://arab.com.ua/ukr/news/blizkiy-shid-porozi-naubilshoyi-ekologichnoyi-1775378624.html>).

В умовах формування «держави КВІР» на тлі ізраїльської стратегії «повного демонтажу» цивільний сектор Лівану фактично припинив існування. Руйнування енергомереж та логістичних вузлів у Бейруті викликало гострий дефіцит питної води та медикаментів. Повне поглинання гуманітарних потоків структурами «Хезболли» призвело до того, що доступ населення до життєво важливих ресурсів тепер визначається виключно лояльністю до військового апарату угруповання. Ця ситуація підвела світову спільноту до найбільш тривожного аспекту кризи – ерозії міжнародного гуманітарного права.

Параліч міжнародних інституцій став очевидним: неефективність місії ООН (UNIFIL) та неможливість безпечного доступу гуманітарних організацій до зон конфлікту створили вакуум, який заповнюється радикальними структурами. На думку І. Савицького, аналітика вітчизняного видання «Резонанс», у 2026 р. гуманітарний аспект остаточно перетворився на елемент гібридної війни, де потоки біженців та екологічні загрози стають такими ж інструментами примусу, як і ракетні удари (URL: <https://resonance.ua/mirotvorcha-misiya-oon-zavershuietsya-v-1>).

Зрештою, ціна «дистанційного арбітражу» та стратегії прямого примусу виявилася значно вищою за військові видатки. Регіон занурюється у стан системної деградації, де відновлення соціальної тканини та екологічного балансу триватиме десятиліттями, а наслідки кризи формуватимуть нові зони соціальної напруги у Європі та Азії, остаточно замикаючи коло глобальної нестабільності.

Отже, трансформація конфліктності на Близькому Сході ознаменувала остаточний перехід від локальних проксі-зіткнень до майже фронтального протистояння. Військова операція «Епічна лють» продемонструвала новий підхід США, спрямований на системне руйнування самого каркаса іранської державності. Проте, замість очікуваного колапсу, цей тиск спричинив небезпечну радикалізацію іранських еліт. Наслідками стали масштабна енергетична криза та інтернаціоналізація ризиків, що безпосередньо зачепили інтереси України через коливання світових цін на ресурси й зміщення фокусу уваги ключових союзників.

Блокування Ормузької протоки через тактику «ройових атак» перетворило регіональну проблему на глобальну економічну загрозу. Використання мобільних берегових комплексів і дронів-камікадзе дало можливість Ірану створити зони заборони доступу, що істотно обмежило можливості технологічно переважаючих сил США та Ізраїлю. Для України цей досвід став критичним «дзеркалом»: синхронізація тактик іранських проксі з методами, що застосовуються на українському фронті, підтвердила формування єдиного технологічного простору авторитарних режимів, де обмін досвідом використання БПЛА та засобів РЕБ відбувається в режимі реального часу.

Особливе занепокоєння викликає український контекст у системі глобальних пріоритетів. Ескалація на Близькому Сході змусила Вашингтон та країни ЄС переглянути розподіл дефіцитних ресурсів ППО та високоточної зброї. Ризик «стратегічного розпорошення» західної допомоги став реальністю 2026 р., коли боротьба за вільне судноплавство в Перській затоці почала конкурувати за оборонні бюджети з потребами Східної Європи. Це підкреслило вразливість Києва в умовах багатовекторних криз, де гуманітарна сфера остаточно перетворилася на важливий інструмент гібридної війни.

Масові міграційні потоки та екологічна катастрофа в акваторіях стали повноцінними важелями впливу, що остаточно підтвердило руйнівний ефект «дистанційного арбітражу». Виявилось, що технологічна перевага не може забезпечити стабільність соціальної тканини без комплексної стратегії стримування агресора на всіх рівнях. Зрештою, ціна прямого примусу виявилася значно вищою за військові видатки.

Близькосхідна криза 2026 р. довела, що безпека України та стабільність Перської затоки – це сполучені посудини. Регіональна деградація Близького Сходу неминуче формує нові зони нестабільності, змушуючи Україну шукати власні асиметричні відповіді в межах глобального хаосу, який визначатиме порядок денний протягом наступних десятиліть.

Економічний ракурс

С. Кулицький, ст. наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Український ринок праці: стан робочої сили, тіньова зайнятість та оцінки перспектив розвитку ринку

Протягом усієї повномасштабної війни з Росією український ринок праці зазнав сильних потрясінь і змін. Причому у 2025–2026 рр., згідно з опитуваннями компанії “GRC.UA” в рамках дослідження «Барометр ринку праці», кадрові питання залишаються одними з ключових пріоритетів українського бізнесу в цей період і в найближчій перспективі. Це пов'язано з гострим дефіцитом робочої сили, особливо певних категорій фахівців, що виник через мобілізацію значного контингенту населення до Сил оборони

України, міграцію мільйонів українців за кордон та міграцію в межах України мільйонів вимушено переміщених осіб. Але вплив повномасштабної війни з Росією на функціонування українського ринку праці позначився не лише за цими двома напрямками, які найчастіше згадуються роботодавцями та оглядачами ЗМІ. Ще одним вагомим фактором впливу на вітчизняний ринок праці є процес ухияння чоловіків призовного віку від мобілізації. На цьому питанні ми детальніше зупинимося далі.

При цьому, як зазначила генеральний директор компанії “GRC.UA” М. Маковій уже за підсумками досліджень 2024 р., «сьогодні в Україні відбувається цікава ситуація. Ринок праці не можна однозначно назвати або ринком роботодавців, або шукачів. З одного боку, бізнес одноставно озвучує дефіцит кадрів у всіх професіях та складнощі у підборі персоналу. З іншого боку, багато фахівців стикаються з труднощами в працевлаштуванні, відчуваючи свою незатребуваність. Щодо деяких ключових моментів, наприклад, у питанні розміру зарплат, формату роботи, складових програм мотивації та турботи про персонал роботодавці та працівники мають різне бачення. Відтак ринок праці характеризується пошуком компромісу. Можна сказати, що це головний виклик» (URL: https://drive.google.com/file/d/195_xVW4qt5BqH5xYRQagE341vUu6LZ4X/view?pli=1).

Водночас дуже важливо, що в дослідженні «Барометр ринку праці» беруть участь дві цільові аудиторії. Перша – роботодавці, друга – шукачі роботи працездатного віку / працівники компаній. Це дає можливість сформувати більш усебічне, більш об’єктивне уявлення щодо українського ринку праці та проблем його розвитку. Адже в інформаційному просторі України, насамперед у ЗМІ, більш поширеним є погляд на цей ринок саме з позицій роботодавців. І це, поза сумнівом, впливає на ступінь об’єктивності оцінок стану та перспектив розвитку українського ринку праці.

Утім, належна увага до потреб і настроїв шукачів роботи працездатного віку та найманих працівників дає змогу сформувати більш обґрунтовані уявлення про стан українського ринку праці. Наприклад, оглядачі ЗМІ наголошують на тому, що останнім часом «незадоволеність роботою в Україні поступово набуває системного характеру і стає одним із ключових викликів на ринку праці». За даними дослідження «Барометр ринку праці. Прогнози на 2026», тією чи іншою мірою незадоволені своїм поточним місцем роботи 27 % українців. Як повідомили NV Бізнес в GRC.UA, для порівняння у 2024 р. цей показник становив 22 %, у 2023 р. – 20 %. Негативний тренд очевидний, і він наростає вже третій рік поспіль. Найбільш численною групою сьогодні є ті, хто перебуває в стані умовної лояльності. Майже кожен четвертий українець зазначає, що чаша терезів лише трохи перехилилася в бік задоволеності роботою. Ще 27 % зізнаються, що вони нормально ставляться до нинішніх умов праці, але лише з огляду на війну та загальну нестабільність. У мирний час вони були б значно вимогливішими до роботодавця. Важливо, що рік тому таких респондентів було на 6 в. п. (відсоткових пунктів) більше. Запас терпіння та

лояльності до роботодавців, накопичений у перші роки повномасштабної війни, поступово вичерпується.

Паралельно зростає частка відверто розчарованих. Категорично незадоволеними своєю роботою нині є 7 % українців, тоді як у 2024 р. таких було 4 %. Ще кожен п'ятий працівник говорить, що загалом незадоволений поточним місцем роботи, навіть якщо окремі умови здаються прийнятними. Рік тому ця група була значно меншою. Це означає, що дедалі більше людей внутрішньо готові до змін, навіть якщо зовні залишаються в компанії (URL: <https://biz.nv.ua/ukr/sviy-biznes/rinok-praci-ukrajini-zrostannya-nezadovolenosti-robotoyu-sered-ukrajinciv-u-2026-50593387.html>).

При цьому треба враховувати галузеву структуру опитуваних компанією “GRC.UA” працівників компаній і шукачів роботи працездатного віку. Зокрема, за інформацією цієї компанії, у 2024 р., наприклад, «респондентами стала 6641 особа віком від 18 до 46+ років. Дослідження охопило спеціалістів всіх професійних сфер. Найактивнішими були представники банківського сектору (13,8 %), сфер управління персоналом (12,7 %), ІТ (7,6 %), бухгалтерія, економіка, фінанси підприємства (7,3 %), а також сфери маркетинг, реклама, PR (5,1 %). Респондентами дослідження стали усі категорії спеціалістів – від власників бізнесу, керівників вищого та середнього рівня до фахівців, кваліфікованих спеціалістів і представники робітничих професій» (URL: https://drive.google.com/file/d/195_xVW4qt5BqH5xYRQagE341vUu6LZ4X/view?pli=1).

Таким чином, судячи з наведеної структури контингенту опитуваних, серед них переважали працівники та шукачі роботи, більше пов'язані зі сферами управління компаніями й збутом результатів роботи (особливо у формі послуг) компаній, ніж зі сферою безпосереднього виробництва матеріальних товарів. Цей факт може бути підставою для корекції деяких експертних оцінок. Схожа галузева структура опитуваних працівників компаній та шукачів роботи працездатного віку була і у 2025 р. (Україна: події, факти, коментарі. Київ, 2026. № 7. С. 36–46).

Причому, як встановлено дослідженням компанії “GRC.UA”, «протягом 2025 р. персонал наймала переважна більшість компаній. Майже половина роботодавців відкривала вакансії в усіх напрямках бізнесу, що свідчить не лише про відновлення операційної діяльності, а й про обережні спроби зростання. Лише незначна частина компаній утримувалася від рекрутингу, і навіть серед них ішлося радше про тимчасову паузу, ніж про замороження розвитку. Ринок чітко показує, що навіть у складних умовах бізнес не може дозволити собі залишатися без руху. Водночас характер цього руху залишався стриманим. Серед компаній, які наймали, домінував точковий підхід. Найчастіше йшлося про добір невеликої кількості нових співробітників, зазвичай до 10 % від чинного штату. Це вказує на прагнення роботодавців балансувати між потребою в людях і фінансовими й безпековими ризиками. Масового розширення штатів майже не спостерігалось, але й скорочення не стали домінуючим сценарієм». Утім, «попри активний найм працівників, кадровий

голод лише посилюється. Більше половини компаній прямо говорить, що дефіцит працівників на всіх рівнях є головним викликом українського ринку праці. Особливо гостро проблема відчувається у робітничих професіях, де нестача кандидатів уже перетворилася на системну».

Водночас дослідники компанії “GRC.UA” дійшли висновку, що «у 2026 р. активність у наймі не знизиться. Плани роботодавців загалом повторюють сценарії попереднього року. Майже половина компаній має намір наймати працівників по всіх напрямках, ще значна частина зосередиться на окремих функціях або на заміні тих, хто вибув». Однак, як зазначено в дослідженні, «однією з ключових проблем рекрутингу стала зарплатна вилка. Більше 40 % роботодавців зазначають, що очікування кандидатів щодо рівня оплати не збігаються з фінансовими можливостями компаній. Цей розрив поступово стає однією з головних причин затягування найму. Паралельно із цим зростає й інша проблема: майже третина компаній стикається з невідповідністю між актуальними бізнес-потребами та компетенціями, які є на ринку праці. Бізнесу потрібні одні спеціалісти, а ринок пропонує зовсім інших» (URL:<https://grc.ua/blog/kadrovyj-golod-lyshe-posylyuyetjsia-biznes-rozpoviv-shto-zaraz-vidbuvayetjsia-na-rynku-praci>).

Отже, як видно з наведеного вище, на сучасному етапі розвитку однією з найгостріших проблем вітчизняного ринку праці є структурна невідповідність попиту на робочу силу та її пропозиції. Утім, на думку дослідників, «2025 р. став для українського ринку праці роком компромісів. Незважаючи на те що бізнес озвучував, що утримання конкурентного рівня оплати праці є одним з ключових пріоритетів, частина компаній вдалася до непопулярних заходів.

За підсумками року 15 % працівників українських компаній зазнали скорочень зарплат. Це на 2 % більше, ніж роком раніше. Проте у 2026 р. переважна більшість роботодавців увійшли з наміром або утримати зарплату на поточному рівні, або збільшити її». Такі результати показало дослідження «Барометр ринку праці 2025. Прогнози на 2026 рік», проведене компанією “GRC.ua”. У минулому році 61,6 % роботодавців називали збереження конкурентної оплати праці одним з головних завдань. Причини цього прагматичні. Дефіцит кадрів, складність закриття вакансій, завищені очікування кандидатів змушують компанії віддавати перевагу утриманню діючих команд. Зарплата при цьому є одним з небагатьох інструментів, який усе ще працює в цій логіці. Саме тому підвищення оплати праці увійшло до трійки ключових пріоритетів бізнесу на 2026 р.

Проте, як показав минулий рік, в умовах затяжної економічної турбулентності існує межа можливостей бізнесу. За бажання компаній зберегти конкурентний рівень зарплат своїм співробітникам не всі змогли виконати цю стратегію на практиці. Як показало дослідження, кожен сьомий працівник українських компаній (15 %) зіткнувся у 2025 р. зі скороченням оплати праці.

Вхід у новий рік для більшості роботодавців виглядає обережно оптимістичним: 82,6 % компаній заявили про намір підвищувати зарплати своїм співробітникам у 2026 р. Найбільш поширені плани – помірне зростання.

Половина опитаних роботодавців планує підвищення окладів у межах 11–20 %. Ще майже 28 % компаній говорять про символічне коригування – менше ніж на 10 %. Відчутне зростання доходів на рівні 21–30 % залишається переважно винятком та заплановано лише у 4,7 % організацій.

Водночас не всі компанії готові до перегляду оплати праці. Майже 13 % роботодавців планують залишити зарплати без змін. Ще більш показовим є інший факт: 4,7 % компаній уже зараз визнають неминучість скорочення зарплат у 2026 р. Найчастіше про це йдеться у сферах виробництва товарів широкого короткотермінового споживання / FMCG, безпеки та охорони, а також страхування – галузях, які гостро реагують на зміну споживчого попиту та витрат (URL: <https://grc.ua/blog/kozhen-sjomuj-pracivnyk-vtratyv-u-dohodah-ale-biznes-obiciaye-pidvyshtuvaty-zarplaty>).

При цьому варто враховувати, що в результатах опитування відображено наміри щодо змін у номінальних зарплатах. Але більший вплив на поведінку суб'єктів ринку праці справляє рівень реальної заробітної плати, тобто скоригованої з урахуванням інфляції номінальної заробітної плати. Тому якщо підійти з таких позицій до намірів роботодавців, то ситуація з реальною зарплатою буде дещо більш песимістична, ніж вона видається з номінальною зарплатою.

Наприклад, згідно з даними Державної служби статистики України, у січні 2025 р. споживчі ціни в Україні зросли проти січня 2024 р. на 12,9 %. У січні 2026 р. проти січня 2025 р. споживчі ціни зросли на 7,4 %, при тому що в травні 2026 р. порівняно з травнем 2025 р. було зафіксовано зростання споживчих цін в Україні на 15,9 %. Якими конкретними показниками вимірюватиметься зростання споживчих цін в Україні до кінця 2026 р., на тлі швидкого зростання світових цін на нафту й газ, визначити вкрай важко. Але найбільш вірогідно, що інфляція в Україні у 2026 р. буде вищою 10 %. Тому зростання номінальних зарплат в Україні до 10 % включно, а може, і до 15 % не означатиме зростання реальних заробітних плат як таких.

Водночас за умов повномасштабної війни саме рівень заробітної плати є головним фактором економічної поведінки більшої частини найманих працівників та шукачів роботи. У цьому контексті вельми показовими є результати дослідження «OLX Робота», проведеного у січні 2026 р. серед 892 респондентів з різних регіонів України та опублікованого на сайті «РБК-Україна». За даними цього дослідження, «майже 26 % українців планують змінити професію або сферу діяльності у 2026 р., ще 60 % допускають таку можливість. Головна причина – бажання отримувати вищу заробітну плату». При цьому варто згадати, що у 2025 р. в Україні «медіанна зарплата зросла на 23 % – до 25 тис. грн, однак дефіцит кадрів лише посилюється».

Водночас, згідно з результатами дослідження «OLX Робота», «найбільш бажаний рівень доходу для українців – 20–30 тис. грн (34 % опитаних). Ще 29 % готові працювати за 10–20 тис. грн, 20 % орієнтуються на 30–50 тис. грн, а 11 % хотіли б заробляти понад 50 тис. грн. Лише 6 % вважають прийнятним дохід до 10 тис. грн». Принагідно зазначимо, що серед тих респондентів, хто, як

імовірний варіант, розглядав зміну своєї професії, 72 % назвали головною мотивацією своїх дій вищий дохід.

Хоча, поряд із цією фінансовою причиною зміни професії, були названі й інші мотиви, такі як вимушені обставини (війна, скорочення кадрів, закриття компанії) назвали 31 % респондентів; інтерес до нової сфери діяльності – 28 %; вигорання на роботі – 25 %; зміна життєвих обставин – 20 %; відсутність перспектив розвитку на поточному місці роботи – 19 % респондентів.

Прикметно, що 55 % опитаних найбільш бажаною сферою праці вважали торгівлю та продажі; 22 % – маркетинг, реклама, PR; 20 % – клінінг і домашній персонал; по 13 % – транспорт і логістику, виробництво та інженерію; 12 % – освіту; 11 % назвали охорону здоров'я (URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/zarplata-vid-30-50-tisyach-griven-chvert-1770836380.html>).

При цьому треба зазначити, що в Україні одним із вельми поширених способів підвищення рівня поточних заробітків найманих працівників є часткова або повна тіньова зайнятість цих працівників. Часткова тіньова зайнятість в основному полягає в неофіційній (у конвертах) виплаті частини заробітної плати, а повна тіньова зайнятість передбачає неофіційний статус працівників підприємств та організацій і відповідно неофіційний статус їхньої заробітної плати. Фінансово-економічний ефект і для найманих працівників, і для роботодавців досягається за рахунок часткової або повної несплати податків на заробітну плату.

Також, як зазначалося вище, вагомим фактором поширення тіньової зайнятості на вітчизняному ринку праці є процес ухиляння чоловіків призовного віку від мобілізації. Як вважає, наприклад, президент Конфедерації роботодавців України О. Мірошніченко, тіньовий ринок чоловічої зайнятості «пов'язаний з мобілізацією і відсутністю можливості бронювання. І це головна причина. Податки – я б не сказав, що вони суттєво впливають. Тіньовий ринок праці став більш чоловічим, тому що вони багато бояться офіційного працевлаштування і мобілізації» (URL: <https://employers.org.ua/news/id2701>). У випадку ухиляння від мобілізації, звичайно, ідеться лише про повну тіньову зайнятість таких найманих працівників.

Що ж стосується масштабів поширення тіньової зайнятості в Україні, то через її неофіційний характер можна говорити лише про експертні оцінки цього соціально-економічного явища. Наприклад, Прем'єр-міністр України Ю. Свириденко заявила, що «в Україні працює лише 13,1 млн осіб – це менше половини працездатного населення» (URL: <https://censor.net/ua/news/3608395/zayinyatist-v-ukrayini-pratsyuye-lyshe-13-1-mln-osib>).

Однак із цього приводу треба зробити деякі зауваження. По-перше, це стосується вікової прив'язки робочої сили до поняття працездатний вік. У класифікації Міжнародної організації праці цей вік визначається у межах 15–64 роки. Але в Україні навіть у мирний час 100-відсоткової зайнятості населення в межах цієї вікової групи не було. З якою чисельністю населення

України в умовах повномасштабної війни, коли багатомільйонний контингент громадян України виїхав за кордон або ж перебуває на окупованих Росією територіях, треба порівнювати зазначені 13,1 млн осіб, не зрозуміло. Тому на підставі наведеної Ю. Свериденко кількості працездатних українців оцінити масштаби тіньової зайнятості навіть наближено неможливо.

Як зазначив голова Комітету Верховної Ради України з питань фінансів, податкової та митної політики Д. Гетманцев, у 2025 р. «964 тис. українців отримували менше мінімальної зарплати (до 1 січня 2026 р. – 8 тис. грн). Заробітна плата у 323 тис. осіб дорівнювала розміру мінімальної – 8 тис. грн. Від 8 тис. грн щомісяця отримували 6,1 млн осіб». Він підкреслив, що торік кількість осіб, яким виплачували зарплату, меншу за мінімальну, скоротилася на 4 %. Порівняно з 2023 р. цей показник скоротився на 18 %. Протягом жовтня – листопада 2025 р. на 15,1 % відносно січня – вересня 2025 р. зменшилася кількість осіб, яким виплачували зарплату менше мінімальної. Це зумовлено прийнятим законом про мінімальну заробітну плату в роздрібній торгівлі підакцизними товарами». Також «минулого року на 36,8 % зросла кількість осіб, яким виплачувалася мінімальна зарплата, що свідчить про високий відсоток заробітних плат в тіні» (URL: <https://biz.nv.ua/ukr/sviy-biznes/serednya-zarplata-2025-zrosla-na-8-3-ale-seredniy-riven-dosi-nizhchiy-za-derzhstat-50576136.html>).

Однак наведені Д. Гетманцевим статистичні показники дають уявлення про поширення в Україні лише часткової форми тіньової зайнятості, коли частина реальної зарплати виплачується роботодавцем працівникові офіційно та оподатковується, а частина – у конвертах, тобто уникаючи оподаткування. Більш об'єктивні уявлення про масштаби поширення тіньової зайнятості в Україні можна скласти на підставі заяви міністра оборони М. Федорова про те, що близько 2 млн чоловіків призовного віку не оновили свої дані в територіальних центрах комплектування та соціальної підтримки. Звичайно, деяка частина цих чоловіків виїхала за кордон, деяка частина – ніде не працює, але більшість цих чоловіків усе-таки змушені працювати, в основному, у повністю тішовому сегменті вітчизняної економіки, оскільки звідти не надходить до ТЦК і СП інформація про працівників.

Вочевидь у цьому ж сегменті вітчизняної економіки працює ще певна кількість українців, але не через ухиляння від мобілізації, а переважно із суто економічних причин. Наприклад, деякі експерти звертають увагу на те, що з усього економічно активного населення, яке за даними Пенсійного фонду України становить близько 13 млн осіб, лише близько 9 млн осіб офіційно сплачують внески (<https://epravda.com.ua/biznes/vijzd-za-kordon-cholovikiv-18-22-rokiv-yak-se-vplinulo-na-rinok-praci-811987>).

Тому цілком логічно припустити, що сукупне число працівників у сфері повної тіньової зайнятості на території, підконтрольній Україні, у межах 2,5–3,0 млн осіб. До цього числа, мабуть, можна додати принаймні 1,5–2,0 млн осіб, які разом з офіційною заробітною платою отримували ще й неофіційну (у конвертах).

Також якщо врахувати, наприклад, дані дослідження «Порівняльний аналіз фіскального ефекту від застосування інструментів ухилення/уникнення оподаткування в Україні у 2024 році», проведеного фахівцями Інституту соціально-економічної трансформації, CASE-Україна та Економічної експертної платформи, то з доволі високим ступенем вірогідності можна вважати, що лише повна тіньова зайнятість на території, підконтрольній Україні, становить близько 3 млн осіб.

Як зазначається в дослідженні «Порівняльний аналіз фіскального ефекту від застосування інструментів ухилення/уникнення оподаткування в Україні у 2024 році», схеми із заробітними платами належать до категорії найпотужніших тіньових схем в Україні. Так, в Україні у 2024 р. приблизні річні обсяги грошового обороту від функціонування схем з неоформленими працівниками та виплатою оформленим працівникам мінімальної заробітної плати в поєднанні з виплатою неофіційної доплати в конвертах оцінювалися в 280–540 млрд грн, а втрати консолідованого бюджету України від цих схем – 140–280 млрд грн на рік.

Якщо до цього додати ще й такі дотичні до згаданої тіньові схеми, як «фізична особа-підприємець замість найманого працівника» та «неформально самозайняті», які так чи так пов'язані з тіньовою зайнятістю населення, то приблизні річні обсяги сукупного грошового обороту від функціонування всіх схем, так чи так пов'язаних з тіньовою зайнятістю населення України, у 2024 р. становили 520–886 млрд грн, а втрати консолідованого бюджету України від цих схем становитимуть 164–311 млрд грн на рік (URL: <https://biz.nv.ua/ukr/markets/tinova-ekonomika-ukrajini-vtrati-byudzhetu-zrostayut-cherez-konverti-y-import-50557649.html>).

При цьому, як зазначив уже згадуваний вище голова Комітету Верховної Ради України з питань фінансів, податкової та митної політики Д. Гетманцев, «фактично ринок праці у 2025 р. за податковими даними відзначається мінімальними позитивними кроками з виведення заробітних плат з тіні» (URL: <https://epravda.com.ua/finances/na-skilki-pobilshalo-ukrajinciv-iz-minimalnoyu-zarplatoyu-u-2025-roci-816637>).

У контексті аналізу тіньової зайнятості також треба звернути увагу на проблему безробіття в Україні. Зокрема, оглядачі ЗМІ зазначають, що «перед початком повномасштабного російського вторгнення у 2021 р. кількість офіційно не працюючих в Україні становила 295 тис., що майже втричі менше, ніж було у 2005 р. У перший рік великої війни в Україні станом на кінець 2022 р. було зареєстровано 186,5 тис. людей, які не були працевлаштовані. Однак варто врахувати, що через війну з України виїхала значна кількість біженців. За оцінками МВФ, рівень безробіття у 2022 р. зріс до 24,5 % і був найвищим за чотири роки вторгнення. У 2023 і 2024 р. кількість зареєстрованих безробітних була майже однаковою – 96,1 і 94,2 тис. відповідно (13,1 і 11,6 % від загальної кількості робочої сили, за оцінками МВФ). Торік в Україні станом на кінець грудня офіційно не мали роботу 88,3 тис. громадян. За оцінками МВФ, без роботи залишалися 11,6 % від загальної кількості робочої сили»

(URL: <https://www.slovoidilo.ua/2026/03/12/infografika/suspilstvo/krayiny-yevropy-najvyshhym-najnyzhchym-rivnem-bezrobittya>).

З наведеного вище впливають два висновки. По-перше, з початком повномасштабної війни з Росією значно зменшилися масштаби офіційно зареєстрованого безробіття в Україні. По-друге, існують дуже великі розбіжності між офіційно зареєстрованим безробіттям в Україні та оцінками рівня безробіття в Україні з боку фахівців Міжнародного валютного фонду.

Утім, проведені вище попередні дослідження (Україна: події, факти, коментарі. Київ, 2026. № 7. С. 36–46) дають підстави для таких висновків. З одного боку, наведені вище показники офіційно зареєстрованого безробіття не відображають реальних масштабів поширення цього явища в Україні. З другого – оцінки МВФ щодо рівня безробіття в Україні найвірогідніше є дещо завищеними, оскільки вони, мабуть, не враховують масштаби поширення тіньової зайнятості населення на українському ринку праці. Тому найвірогідніше, що реальні масштаби й рівень безробіття в Україні перебувають на рівні між офіційними показниками та оцінками МВФ. Хоча фахівці Національного банку України у 2025 р. безробіття в Україні згідно з методологією Міжнародної організації праці оцінювали на рівні 11,3 %.

Водночас, розглядаючи стан робочої сили і вірогідні перспективи розвитку ринку праці в Україні, не можна оминати й таке доволі резонансне в інформаційному плані питання, як дозвіл на виїзд за кордон чоловікам у віці 18–22 роки. Він був ухвалений у серпні 2025 р. Після ухвалення цього дозволу чисельність громадян зазначеної вікової категорії, які виїхали за межі України, стрімко зростає. Зокрема, як повідомив Національний банк України, з посиланням на дані ООН та Євростату, з 3 жовтня по 14 листопада 2025 р. з України виїхало стільки ж людей, як за попередні дев'ять місяців (URL: <https://www.unian.ua/society/vijzd-za-kordon-za-pivtora-misyacya-oseni-vijihalo-stilki-zh-lyudey-yak-za-9-poperednih-misyaciv-13218957.html>).

Однак фахівці визнають, що достеменно визначити, скільки чоловіків відповідного віку виїхало з України, неможливо. У Державній прикордонній службі кажуть, що таку статистику не збирають. Водночас Прикордонна служба Польщі вже на початку вересня зафіксувала збільшення кількості прибулих українських чоловіків віком 18–22 роки.

Але експерти погоджуються, що ухвалення дозволу на виїзд за кордон чоловікам у віці 18–22 роки так чи інакше призвело до збільшення кількості чоловіків мобілізаційного віку, які покинули Україну. Про це, наприклад, свідчать і повідомлення зі сфери українського бізнесу про збільшення числа звільнень з роботи чоловіків цієї вікової категорії. Зокрема, Work.ua має підтвердження від кількох роботодавців, що разом із чоловіками часто звільняються і жінки, які теж виїжджають за кордон. Цю думку поділяють і деякі фахівці з рекрутингу. Вони зазначають, що дозвіл на виїзд за кордон чоловікам у віці 18–22 роки може вплинути і на вплив з України жінок – вони можуть їхати за кордон разом з чоловіками та синами (URL:

<https://epravda.com.ua/biznes/vijzd-za-kordon-cholovikiv-18-22-rokiv-yak-ce-vplinu-na-rinok-praci-811987>).

Водночас заступник директора з наукової роботи Інституту демографії та досліджень якості життя О. Гладун пояснив, що українці цієї вікової групи народилися в період демографічної кризи, тому їх чисельність відносно інших груп – мала: «Те, що ця група маленька, означає, що в майбутньому вони відтворять менше людей. Менше дітей народиться. І відповідно це буде призводити до скорочення чисельності населення». Однак ухвалення постанови щодо безперешкодного виїзду за кордон для них з демографічного погляду О. Гладун вважає невдалим: «Це означає, що кількість людей у цій віковій групі на території України ще більше зменшиться, тому що вони не повернуться. Поділ на когорти людей, тобто одні можуть йти воювати, а інших ми прибережемо, мені здається трохи дивним». Про негативну оцінку військовими дозволу на виїзд за кордон чоловікам у віці 18–22 роки годі й говорити (URL: <https://suspilne.media/cherkasy/1128834-viizd-za-kordon-colovikiv-do-22-rokiv-ci-vpline-ce-na-demografii-ta-rinok-praci>).

Варто також зазначити, що питання виїзду з України за кордон чоловіків у віці 18–22 роки набуло міжнародного характеру. Зокрема, канцлер Німеччини Ф. Мерц «кілька разів публічно говорив про цю проблему. У листопаді 2025 р. під час телефонної розмови із Зеленським він закликав його забезпечити, щоб молоді українські чоловіки не приїжджали до ФРН у дедалі більшій кількості». Проблему приїзду 18–22-річних українських чоловіків до ФРН було порушено німецькою стороною і під час візиту Президента України у квітні цього року (URL: <https://www.dw.com/uk/merc-nimeccina-pidtrimue-zusilla-ukraini-obmeziti-viizd-colovikiv-v-es/a-76779520>).

Ситуація на ринку праці, отже, і розвиток усієї української економіки багато в чому залежить від стану робочої сили. Наприклад, оглядачі деяких ЗМІ звертають увагу на те, що «за прогнозом Міністерства економіки, у 2026 р. Україні не вистачатиме 606,8 тис. фахівців та робітників, а загальна потреба для відновлення країни становить 4,5 млн працівників» (URL: <https://epravda.com.ua/weeklycharts/chez-viynu-ta-migraciyu-brakuye-robotnikiv-u-kiyevi-naygirshe-817169>).

Однак повномасштабна російсько-українська війна формує сильну невизначеність щодо реальних перспектив розвитку соціально-економічної ситуації в Україні у віддаленій перспективі. Враховуючи це, важко говорити про реальну потребу в працівниках для відновлення української економіки, якщо терміни та умови такого відновлення на сьогодні невідомі.

Стосовно ж найближчих перспектив розвитку українського ринку праці звернемося до прогнозних оцінок Національного банку України. У макроекономічному прогнозі НБУ за січень 2026 р. прогнозний горизонт представлений показниками на 2026–2028 рр. При цьому фахівці НБУ наголошують, що саме перебіг повномасштабної війни залишається основним ризиком для економічного розвитку України. Хоча схоже, що у своєму

базовому прогнозі вони орієнтуються не більше ніж на середній ступінь безпекових ризиків, пов'язаних з повномасштабною війною.

Так, в «Інфляційному звіті НБУ. Січень 2026 року» зазначається, що «в базовому сценарії прогнозу передбачений розворот негативних міграційних тенденцій упродовж 2027–2028 рр. Водночас ускладнення безпекової ситуації та подальша адаптація українців до життя за кордоном можуть загальмувати очікувані процеси повернення українців додому. Нещодавні дослідження свідчать про зростання економічної активності і зайнятості українських мігрантів у Польщі та Німеччині. Також дослідження фіксують вищий рівень знання мови країни-реципієнта порівняно з попередніми опитуваннями. У більшості країн ЄС продовжують діяти програми сприяння адаптації українських мігрантів, що зменшує ймовірність їх повернення в Україну. Погіршення міграційних тенденцій збільшить дефіцит робочої сили й скоротить кількість внутрішніх споживачів. Пом'якшити дефіцит робочої сили можуть швидша нормалізація економічних умов, нарощування інвестицій і створення нових робочих місць, а також заходи державної політики, спрямовані на повернення мігрантів».

«Стримане повернення мігрантів також обмежуватиме економічну активність. Наразі припускається, що через ускладнення безпекової ситуації чистий відплив населення у 2026 р. становитиме близько 0,2 млн осіб, а чисте повернення розпочнеться лише у 2027 р. та буде незначним – близько 0,1 млн осіб. У 2028 р. припускається активніше повернення мігрантів (0,5 млн осіб) з огляду на очікуване зменшення безпекових ризиків та загальне поліпшення економічної ситуації. Водночас ринок праці потребуватиме значної кількості працівників на тлі процесів відбудови країни та зростання інвестицій».

За оцінкою НБУ, високий попит на робочу силу в Україні «сприятиме подальшому скороченню безробіття – до близько 9 % наприкінці прогнозного періоду (2028 р. – Прим. авт.). У міру нормалізації умов функціонування економіки очікується поступове зменшення дисбалансів на ринку праці, що послабить тиск на витрати підприємств через сповільнення темпів зростання реальних заробітних плат».

При цьому фахівці НБУ припускають, що в Україні «реальні заробітні плати підвищуватимуться на всьому прогнозному горизонті через конкуренцію роботодавців за наявну робочу силу, що підживлюватиме приватне споживання. У 2026 р. темпи зростання реальних зарплат будуть близькими до попереднього року» та становитимуть 7,6 %. Однак з 2027 р. їх зростання дещо сповільняться на тлі поступового скорочення дефіциту робочої сили і становитиме 6,1 %. У 2028 р. рівень реальних зарплат зросте на 5,9 %.

Стосовно ж прогнозів українського ринку праці на більш віддалену перспективу, то вони зводяться, по суті, до найзагальніших оцінок. Наприклад, зараз у Європі відбуваються зміни в статусі перебування в ній українських воєнних біженців. І тому оцінки масштабів їх повернення в Україну не мають чітких кількісних показників, по суті, зводяться до обговорення вірогідних демографічних процесів у спільноті українських воєнних біженців. Загалом

проблеми українських воєнних біженців за кордоном заслуговують на окреме дослідження.

Водночас експерти припускають необхідність доволі значних масштабів залучення в Україну іноземної робочої сили. Але оскільки практичний досвід залучення в Україну іноземної робочої сили поки вкрай обмежений, а умови закінчення російсько-української війни невизначені, то поки предметно обговорювати такі прогнози не має сенсу (*При підготовці цієї праці було використано інформацію таких джерел: Державна служба статистики України (<http://www.stat.gov.ua>); Національний банк України. Офіційне інтернет-представництво (<https://bank.gov.ua>); Економічна правда (<https://www.epravda.com.ua>). – 2025. – 24.09; 2026. – 15.01; Конфедерація роботодавців України (<https://employers.org.ua/news/id2701>); Мінфін (<https://minfin.com.ua>). – 2026. – 15.03; РБК Україна (<https://rbc.ua>). – 2025. – 3.12; 2026. – 12, 27.02; Слово і діло (<https://www.slovoidilo.ua>). – 2026. – 12.03; Суспільне Черкаси (<https://suspilne.media/cherkasy/1128834-viizd-za-kordon-colovikiv-do-22-rokiv-ci-vpline-ce-na-demografiu-ta-rinok-praci>); УНІАН (<https://www.unian.ua>). – 2025. – 7.12; 2026. – 17, 26.02; Цензор.net (<https://censor.net.ua>). – 2026. – 1.04; Deutsche Welle (<https://www.dw.com/uk>). – 2026. – 14.04; Finance.ua (<https://news.finance.ua>). – 2026. – 26.01; Grc.Ua (<https://grc.ua>); NV (<http://nv.ua>). – 2025. – 3, 04.11; 2026. – 16.01; 20.03; The Page (<https://thepage.ua>). – 2026. – 7.03; Work.ua (<https://www.work.ua>).*

Наука – суспільству

Основні напрями діяльності НАН України

Засідання Президії НАН України 8 квітня 2026 р.: рішення для альтернативної енергетики та геополітичний атлас України

Першу доповідь на тему: «Гіперрозгалужені іонвмісні олігомери – будівельні блоки електролітних систем різного призначення» представив старший науковий співробітник Інституту хімії високомолекулярних сполук НАН України доктор хімічних наук О. Стрюцький.

Доповідач зазначив, що розроблення функціональних іономерів і полімер-електролітних матеріалів є одним із ключових напрямів сучасної хімії полімерів та матеріалознавства. Такі матеріали відкривають широкі можливості застосування – від інкапсулювання нанооб'єктів й отримання наночастинок металів до створення систем контрольованого масопереносу, гетерогенного каталізу, «розумних» покриттів для сенсорики та мікроелектроніки.

Окрему увагу приділено полімер-електролітним плівковим матеріалам та іоногелям, які можуть використовуватися у водневих паливних комірках, літєвих і натрієвих джерелах струму, а також гнучких суперконденсаторах. У сучасних умовах такі розробки мають особливе значення для розвитку енергетики.

Серед основних результатів – створення підходів до синтезу гіперрозгалужених іономерів різної архітектури, дослідження їхньої самоорганізації в розчинах і на міжфазних границях, розроблення методів отримання наноструктурованих полімер-електролітних матеріалів і іоногелів.

Доповідач також представив результати зі створення гнучких суперконденсаторів з високими функціональними характеристиками та стимул-чутливих полімерних ламінатів зі структурно регульованим райдужним забарвленням, перспективних для фотоніки, сенсорики й оптичних міток.

Отримані результати, за словами науковця, формують підґрунтя для розвитку високотехнологічних процесів і можуть бути використані в наукоємних галузях економіки, зокрема в альтернативній енергетиці.

В обговоренні доповіді завідувач відділу Інституту хімії високомолекулярних сполук НАН України член-кореспондент НАН України В. Шевченко відзначив високий науковий рівень роботи доповідача, його виняткову працездатність і сформованість як дослідника, а також підкреслив перспективність обраного ним напрямку в хімії олігомерів.

Завідувач відділу Інститут біоорганічної хімії та нафтохімії ім. В. П. Кухаря НАН України доктор хімічних наук О. Пуд наголосив на багатофункціональності розроблених матеріалів, які можуть застосовуватися в мембранних технологіях, суперконденсаторах і тонкоплівкових системах, а також відзначив їх потенційну конкурентоспроможність.

Радник Президії НАН України академік НАН України Я. Яцків окремо відзначив високу публікаційну активність доповідача, зокрема значну кількість статей у провідних міжнародних журналах.

Академік-секретар Відділення хімії НАН України академік НАН України П. Стрижак підкреслив фундаментальний характер досліджень у хімії полімерів як основи створення нових матеріалів, відзначив орієнтацію роботи на практичні завдання (зокрема, для паливних комірок) і важливість використання біосировини та розвитку нових типів джерел енергії.

Віцепрезидент НАН України академік НАН України В. Радченко звернув увагу на актуальність розвитку в Україні власних акумуляторних технологій і наголосив на доцільності об'єднання зусиль різних наукових установ для створення нових енергетичних рішень.

Академік-секретар Відділення економіки НАН України академік НАН України В. Геєць підкреслив, що реалізація подібних розробок потребує чітко сформованих проєктів та участі в державних механізмах фінансування, зокрема через конкурси публічних інвестицій за участі науки та бізнесу.

Другу доповідь – «Геополітичний простір України: історичний вимір» – представив провідний науковий співробітник відділу історичної регіоналістики Інституту історії України НАН України доктор географічних наук Р. Сосса.

У виступі йшлося про те, як історичний досвід формує сучасне розуміння українського простору. Доповідач звернув увагу, що в умовах нинішніх безпекових викликів геополітичний погляд на історію допомагає краще бачити причини регіональних відмінностей і шукати шляхи їх збалансування.

Окремо він зупинився на історико-картографічному підході – через карти можна простежити, як змінювався соціокультурний простір, як розвивалися міста, формувалися політичні системи, виникали просторові конфлікти.

Важливий акцент – протидія маніпулятивним історичним наративам. За словами науковця, у війні, де інформація також є зброєю, саме науковий аналіз дає змогу відновлювати цілісну картину минулого та зміцнювати національну ідентичність.

Доповідач навів приклади історичних картографічних джерел, які підтверджують тяглість існування України: вже з XVI–XVII ст. назва «Україна» фіксується у європейських документах і на картах, зокрема у працях Гійома Левассера де Боплана.

Ішлося також про результати досліджень, виконаних у наукових установах НАН України, зокрема про формування геополітичної ідентичності, роль історичної пам'яті та особливості розвитку прикордонних регіонів.

На завершення Р. Сосса зазначив, що важливим наступним завданням є створення історичного атласу геополітичного простору України – інструмента, який дасть змогу наочно простежити, як формувалася держава в різні історичні періоди. Такий атлас, за його словами, може стати корисним не лише для науки, а й для аналізу та ухвалення рішень на державному рівні.

В обговоренні доповіді директор Центру космічного, енергетичного, ядерного та довкілєвого права Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України кандидат географічних наук В. Олещенко наголосив на важливості правового виміру геополітики та запропонував активніше залучити Інститут держави і права до роботи над проектом. Він також підкреслив роль наукових і громадських інституцій у міжнародних процесах, навівши приклад виключення Росії з Міжнародного географічного союзу, і звернув увагу на потребу доступу до старовинних карт, що зберігаються за кордоном.

Заступник директора Національного інституту стратегічних досліджень, керівник Центру внутрішньополітичних досліджень доктор економічних наук В. Потапенко підтримав ідею створення атласу як практичного інструмента для держави – насамперед у сфері національної безпеки та міжнародної аргументації. Він зауважив, що такий проект має бути міждисциплінарним та ймовірно не обмежуватися паперовим форматом.

Член Президії НАН України академік НАН України С. Пирожков підкреслив історичну вагу теми, нагадавши про попередні напрацювання з картографічного осмислення становлення України. Він акцентував на значенні атласу для утвердження суб'єктності держави та запропонував створити координаційний орган при Президії для системної роботи над проектом.

В. о. академіка-секретаря Відділення історії, філософії та права НАН України академік НАН України В. Смолій підтримав ініціативу, звернувши увагу на складність і тривалість подібних проектів. Він наголосив, що йдеться не лише про наукову, а й про стратегічну роботу, яка потребує широкого залучення фахівців і стане важливим інструментом у сучасних інформаційних та політичних процесах.

Академік-секретар Відділення літератури, мови та мистецтвознавства НАН України академік НАН України Б. Ажнюк підтримав проєкт, водночас звернув увагу на потребу чіткішого термінологічного опрацювання.

Академік НАН України Я. Яцків наголосив на важливості проєкту для утвердження України у світовому науковому та інформаційному просторі. Він підкреслив, що така робота має не лише наукове, а й стратегічне значення, і потребує широкої міждисциплінарної співпраці та належної координації.

На завершення Президія НАН України розглянула ряд кадрових і поточних питань.

Зокрема, віцепрезидент НАН України академік НАН України В. Радченко представив результати виконання Програми спільної діяльності НАН України та Національної академії аграрних наук України у 2023–2025 роках. Попри складні умови воєнного часу, співпраця залишалася активною та результативною: реалізовано 70 спільних заходів за участю понад 50 наукових установ.

Ішлося про спільні дослідження у сфері аграрної науки, екології, біотехнологій, генетики, а також про напрацювання, спрямовані на відновлення ґрунтів, збереження біорізноманіття, розвиток агросектору та забезпечення продовольчої безпеки.

Отримані результати мають міждисциплінарний характер і створюють основу для впровадження нових технологій у сільському господарстві та суміжних галузях економіки (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2026. – 10.04).

* * *

Підписано програми спільної діяльності НАН України з національними галузевими академіями наук на 2026–2028 рр.

Упродовж 8–14 квітня 2026 р. Президент Національної академії наук України академік НАН України А. Загородній підписав програми спільної діяльності НАН України з національними галузевими академіями наук України на 2026–2028 рр.

Документи скріпили підписами президент Національної академії медичних наук України академік НАН України та академік НАМН України В. Лазоришинець, президент Національної академії аграрних наук України академік НААН України Я. Гадзало, президент Національної академії правових наук України академік НАПрН України В. Журавель, президент Національної академії мистецтв України академік НАМ України В. Сидоренко та президент Національної академії педагогічних наук України академік НАН України та академік НАПН України В. Кремень.

Під час підписання програм А. Загородній відзначив позитивний досвід формування та реалізації попередніх програм спільної діяльності на 2023–2025 рр., підкресливши їхню роль у розвитку міжакадемічної взаємодії, зокрема в організації та проведенні спільних наукових досліджень і науково-технічних розробок.

Нові програми сформовано відповідно до рекомендацій Ради президентів академій наук України, з урахуванням пропозицій галузевих академій, відділень і наукових установ НАН України. Вони передбачають проведення спільних досліджень, підготовку наукових і навчальних видань, публікацій, розроблення методичних рекомендацій, а також організацію конференцій, круглих столів та інших координаційних заходів.

Програма співпраці з Національною академією медичних наук України передбачає міждисциплінарні дослідження у сферах біомедицини, біотехнологій, медичної інженерії та громадського здоров'я за участю 11 установ НАН України та 14 установ НАМН України. Серед ключових завдань – підготовка експертно-аналітичних матеріалів і рекомендацій для державної політики у сфері охорони здоров'я, а також розроблення науково-методичних засад впровадження цифрових технологій, зокрема аналізу великих даних і штучного інтелекту, у медичні дослідження та клінічну практику.

У межах співпраці з Національною академією аграрних наук України передбачено створення та впровадження сучасних наукоємних технологій у сільському господарстві та сфері охорони довкілля. Ідеться, зокрема, про агрохімічне забезпечення землеробства, контроль і лікування хвороб тварин, використання бездротових сенсорних мереж, моніторинг стану іхтіофауни, відновлення ґрунтів, а також оцінювання впливу природних і антропогенних чинників на лісові екосистеми, що зазнали впливу бойових дій. До виконання програми залучено 27 установ НАН України та 25 установ НААН України.

Реалізація програми з Національною академією правових наук України сприятиме посиленню взаємодії правничої науки та гуманітарних досліджень. Передбачено участь учених у роботі науково-координаційних й експертних органів, зокрема з питань правотворчої діяльності та розвитку сфери штучного інтелекту, а також спільну підготовку Великої української юридичної енциклопедії, проведення науково-практичних заходів і розроблення підходів до гармонізації українського законодавства із законодавством ЄС, розвитку трансферу знань та комерціалізації інтелектуальної власності.

Програма співпраці з Національною академією мистецтв України спрямована на вирішення актуальних завдань розвитку культури та мистецтва, зокрема збереження культурної спадщини, дослідження сучасних мистецьких процесів, застосування соціокультурних технологій, формування критичного мислення в умовах гібридних викликів, а також розвиток бібліометричних і наукознавчих досліджень. Передбачено спільну підготовку та рецензування наукових і видавничих матеріалів.

В основу програми співпраці з Національною академією педагогічних наук України покладено як продовження традиційної взаємодії, так і нові концептуальні підходи, що враховують євроінтеграційні процеси, умови воєнного стану та потреби повоєнного відновлення. Значну увагу приділено ролі науки як чинника інноваційного розвитку. Програмою передбачено взаємодію в науково-експертній діяльності, підготовку законодавчих ініціатив у сфері науки та освіти, розвиток системи підготовки докторів філософії,

створення моделей інклюзивної освіти, інструментів виявлення й підтримки обдарованої молоді, а також проведення науково-просвітницьких заходів.

За підсумками підписання президенти галузевих академій наук В. Лазоришинець, Я. Гадзало, В. Журавель, В. Сидоренко та В. Кремень надали високу оцінку розвитку міжакадемічної взаємодії та відзначили, що реалізація програм спільної діяльності є ефективним інструментом отримання наукових результатів високого рівня для вирішення актуальних суспільних завдань (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2026. – 14.04*).

Сучасні дослідження та розробки академічної науки

Перспективні технології Індустрії 4.0: про інноваційну діяльність Інституту прикладних систем управління НАН України

З робочим візитом до Інституту прикладних систем управління НАН України 16 квітня 2026 р. завітали Президент НАН України академік НАН України А. Загородній, перший віцепрезидент НАН України, голова Секції фізико-технічних і математичних наук НАН України академік НАН України В. Богданов, академік-секретар Відділення інформатики НАН України академік НАН України О. Хіміч, академік-секретар Відділення наук про Землю НАН України академік НАН України С. Шехунова, учений секретар Секції фізико-технічних і математичних наук НАН України доктор технічних наук С. Беспалов та учений секретар Відділення інформатики НАН України кандидат історичних наук О. Гороховатська.

Гостей зустріли голова вченої ради інституту академік НАН України С. Довгий, директор Інституту член-кореспондент НАН України О. Копійка, заступник директора з наукової роботи інституту доктор технічних наук В. Єгоров і вчений секретар інституту доктор філософії А. Стрижак.

Інститут є науковою установою, основним завданням якої є інноваційна діяльність щодо розвитку перспективних технологій Індустрії 4.0 (робототехніка, адитивні технології, штучний інтелект та інформаційно-комунікаційні технології). Ці технології є основою кіберфізичних систем, що повністю автоматизують виробництва, на яких керування всіма процесами здійснюється в режимі реального часу з мінімізованим втручанням людини у виробничий процес.

В інституті також здійснюються заходи щодо просування разом з Національним центром «Мала академія наук України» єдиної методології інноваційної діяльності та використання принципів наукової освіти.

Академік НАН України С. Довгий під час виступу особливу увагу приділив основним завданням інституту, що полягають у проведенні фундаментальних і прикладних наукових досліджень, науково-інноваційної діяльності та доведенні їх до стадії впровадження у виробництво.

Директор інституту член-кореспондент НАН України О. Копійка поінформував гостей про діяльність установи, її структуру,

кадровий потенціал, основні напрями досліджень, висвітлив ключові досягнення в науковій сфері, експериментальних розробках і публікаційній діяльності, співпрацю науковців з виробничими підприємствами, роботу з науковою молоддю, міжнародну діяльність, зокрема співпрацю з Міжнародним союзом електрозв'язку та ЮНЕСКО, що є структурами ООН, а також про актуальні виклики та шляхи їх подолання, окреслив подальші перспективи розвитку інституту.

Важливу увагу було приділено діяльності двох інноваційних хабів: «Інформаційно-комунікаційних систем та адитивних технологій» та «Робототехнічних комплексів», діяльність яких була представлена в Заходах щодо співпраці установ НАН України з вітчизняними науково-виробничими підприємствами, розвитку інноваційної діяльності, затверджених постановою Президії НАН України від 04.06.2025 р. № 193. Були представлені проекти національного масштабу, виконані за рахунок співпраці в межах хабів.

Керівництво академії ознайомилося з науковими результатами діяльності інституту. Зокрема, про розроблення адитивних технологій для виготовлення складних виробів з використанням штучного інтелекту поінформував старший науковий співробітник Б. Довгий.

Член-кореспондент НАН України О. Копійка та старший науковий співробітник В. Калінін ознайомили гостей з результатами виконання робіт за держзамовленням.

Заступник директора доктор технічних наук В. Єгоров доповів про розроблення високотехнологічних робототехнічних систем із застосуванням штучного інтелекту для задач спеціального призначення; доктор фізико-математичних наук М. Миронцов – про використання елементів штучного інтелекту для різних сфер діяльності.

Старший науковий співробітник С. Бабійчук повідомила про можливості використання інструментів дистанційного зондування Землі, зокрема для моніторингу наслідків російсько-української війни.

Для ознайомлення із впровадженнями наукових здобутків науковців інституту в рамках зустрічі було продемонстровано виставку обладнання, створеного на базі власних наукових розробок, зокрема: безпілотний авіаційний комплекс з використанням штучного інтелекту; стенд по розпізнаванню та класифікації об'єктів і цілей на основі штучного інтелекту; комплекс на базі Dobot MG400 для навчання в технічних закладах вищої освіти; робот з імітацією палетизації на базі UR; біонічний протез руки; CR-5 маніпулятор; 3D принтери; 3D сканер та ін.

Крім того, було розгорнуто виставку книжкових видань науковців інституту.

Підбиваючи підсумки візиту, керівництво академії зазначило, що Інститут прикладних систем управління НАН України виконує важливі роботи в галузі штучного інтелекту, робототехніки, адитивних технологій для потреб держави. Окремо наголошено, що в системі Національної академії наук України небагато інститутів, здатних з такою високою швидкістю впроваджувати

наукові розробки в реальні сектори економіки. Керівництво академії також підкреслило вагомий внесок інституту в підвищення обороноздатності країни (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2026. – 17.04*).

* * *

Як сьогодні науковці розв'язують проблеми морської геології та геоекології

Перший віцепрезидент НАН України, голова Секції фізико-технічних і математичних наук НАН України академік НАН України В. Богданов, академік-секретар Відділення наук про Землю НАН України академік НАН України С. Шехунова, учений секретар Секції фізико-технічних і математичних наук НАН України доктор технічних наук С. Беспалов і вчений секретар Відділення наук про Землю НАН України кандидат геолого-мінералогічних наук Я. Луців 15 квітня 2026 р. відвідали Державну наукову установу «Центр проблем морської геології, геоекології та осадового рудоутворення НАН України».

Гостей зустріли директор Центру член-кореспондент НАН України В. Ємельянов і представники його наукового колективу. Знайомство з установою розпочалося з короткого огляду, під час якого було окреслено роль і місце центру в структурі Національної академії наук України як одного з провідних центрів морських досліджень та єдиної організації, що спеціалізується на комплексному вивченні геологічної будови Азово-Чорноморського басейну й геоекологічних проблем Чорного моря, інших районів Світового океану.

У межах візиту керівництво академії відвідало наукові та лабораторні підрозділи центру, ознайомилося з науковим обладнанням і тематикою наукових досліджень, що виконуються в установі, а також обговорило участь центру в наукових програмах НАН України, українських та міжнародних грантових проєктах, виконанні господарських договорів в інтересах держави.

Директор центру член-кореспондент НАН України В. Ємельянов виступив з доповіддю про сучасний стан установи, її структуру, кадровий потенціал, експериментальні можливості, пріоритетні напрями наукової діяльності та перспективи розвитку. Він наголосив, що установа бере участь у виконанні актуальних державних прикладних і фундаментальних програм, а також комплексних міжнародних проєктів.

Під час виступу було окреслено ключові тематичні напрями досліджень, серед яких:

- морські геологічні й геоекологічні дослідження, розроблення та удосконалення їхньої теоретико-методологічної й технічної бази;
- вивчення складу та будови земної кори, процесів осадо- й рудоутворення, впливу морських геоекосистем на стан, життєдіяльність, здоров'я суспільства, проблеми пошуків родовищ корисних копалин, розроблення технологій підвищення ефективності вилучення корисних компонентів з мінеральної сировини та промислових відходів.

Доповідач наголосив, що основною метою діяльності центру є одержання нових наукових знань і їх використання для практичних цілей, розроблення й удосконалення теоретико-методологічної та технічної бази таких досліджень у сферах:

– загальної й морської геології: складу, будови, динаміки земної кори, процесів осадо- та рудоутворення, пошуки родовищ корисних копалин, розроблення технологій вилучення корисних компонентів з мінеральної сировини, збереження і відновлення довкілля;

– морської геоекології: структури, особливостей умов, зокрема геологічних та океанологічних, формування й розташування геоекосистем, оздоровлення екологічної ситуації в прибережній зоні акваторії Азово-Чорноморського басейну, в інших районах Світового океану, суміжних з ними територій, впливу морських геоекосистем, їх динаміки, ресурсів і генерованих ними екосистемних послуг на життєдіяльність суспільства, стан здоров'я його членів та їхній добробут, а також розробки технологій, що покращують стан навколишнього середовища.

У виступі було відзначено, що місія центру в тому числі полягає в поширенні в суспільстві нових знань у галузі морської геології та геоекології, які сприятимуть оздоровленню океанів, морів, прибережних і внутрішніх вод та адаптації до змін клімату, а також підготовці висококваліфікованих і конкурентоспроможних фахівців, збереженні місця України серед морських держав Світу.

В.о. завідувача відділом проблем геології моря та осадового рудоутворення доктор геологічних наук В. Нестеровський доповів щодо наукової діяльності підрозділу. У виступі йшлося про статистичні показники діяльності, інтеграцію співробітників з розформованих установ НАН України та перспективи розвитку відділу. Окремо було наголошено, що проблеми з нестачею кваліфікованих наукових кадрів у відділі та тимчасовою неможливістю проведення експедиційних геологічних і геоекологічних досліджень в акваторії Чорного моря спричинені агресією РФ. Гостям також було презентовано наробки відділу за останні п'ять років, серед яких: друківані видання й патенти на корисні моделі та винаходи як результати досліджень співробітників геологічних і геоекологічних проблем Азово-Чорноморського басейну, перехідної зони «море – суходіл», літології морських відкладів та дослідження забруднення морських геоекосистем і їхніх середовищних субсистем важкими металами та мікропластиком.

Завідувач відділу проблем екологічної геології та розробки рудних родовищ кандидат геолого-мінералогічних наук В. Іванченко представив наукові результати та розробки очолюваного ним підрозділу. Гостей було ознайомлено зі статистичними показниками діяльності відділу, а також презентовано ефективні екологічні технології комплексної переробки уранових руд, фосфогіпсу, титан-цирконієвих розсипів, відвальних гематитових кварцитів, золошлаків ТЕС і відходів електроніки. Аргументовано була продемонстрована ефективність цих технологій на лабораторних зразках приладів власного

виробництва, що дали змогу розробити ці технології, та їхній економічний потенціал. Серед основних проблем відділу доповідач виокремив: нестабільність співпраці з бізнесом і державою, ризику, пов'язані з агресією РФ, часті зміни керівників державних енергетичних підприємств.

Гостям було показано виробничі та камеральні приміщення, у тому числі серверну кімнату, Лабораторію комплексних досліджень та комп'ютерної обробки результатів наукових досліджень відділу проблем геології моря й осадового рудоутворення центру, яку було організовано завдяки отриманню, починаючи з 2020 р., групою молодих вчених установи цільових грантів НАН України для проведення власних комплексних наукових досліджень у сферах морської геології, геоекології та осадового рудоутворення, зокрема з метою розвитку методів геологічного й геоекологічного картування і створення комп'ютерних баз знань.

Підсумовуючи візит, перший віцепрезидент НАН України академік НАН України В. Богданов відзначив високий науковий рівень досліджень і технологічних розробок, що реалізуються центром, підкреслив їхню значущість для держави, суспільства та європейської інтеграції України, а також побажав науковцям здоров'я, миру й подальших успіхів у їхніх наукових пошуках (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2026. – 17.04*).

* * *

Від електронної хімії до матеріалів майбутнього: як працює Інститут фізичної хімії ім. Л. В. Писаржевського НАН України

Керівництво НАН України 7 квітня 2026 р. ознайомилося з роботою Інституту фізичної хімії ім. Л. В. Писаржевського, провідної установи України в галузі хімії.

Інститут відвідали віцепрезидент НАН України, голова Секції хімічних і біологічних наук НАН України академік НАН України В. Радченко, академік-секретар Відділення хімії НАН України академік НАН України П. Стрижак та учений секретар Відділення хімії НАН України кандидат біологічних наук О. Дзюба.

Інститут, заснований у 1927 р. видатним ученим, академіком Л. Писаржевським, є найстарішою в Україні академічною установою хімічного профілю та одним з перших у світі спеціалізованим інститутом з фізичної хімії. Праці академіка Л. Писаржевського з електронної хімії здобули світове визнання та заклали підвалини сучасної теорії хімічної будови та уявлень про електронну природу хімічних явищ. Саме ці ідеї визначили становлення й розвиток більшості наукових напрямів та шкіл інституту.

У різні роки тут працювали науковці, які зробили вагомий внесок у розвиток різних галузей фізичної хімії: О. Бродський – у хімії ізотопів, теорії хімічної будови, кінетики й реакційної здатності, В. Ройтер і М. Поляков – у каталізі, Б. Даїн – у фотохімії, К. Яцимирський – у фізико-неорганічній хімії, В. Походенко – у фізичній хімії вільних радикалів і наноматеріалів. Інститут відомий тим, що саме тут вперше у Європі було одержано «важку воду»,

відкрито явище гетерогенно-гомогенного каталізу, одержано синтетичні цеоліти, відкрито новий клас реакцій вільних радикалів – одноелектронні окисно-відновні перетворення.

Директор Інституту академік НАН України В. Павліщук доповів про основні досягнення установи, а також про її ключові наукові напрями та результати діяльності останніх років.

Сьогодні інститут проводить дослідження за такими основними науковими напрями: теорія хімічної будови, кінетика й реакційна здатність; каталіз; адсорбція та адсорбенти; хімія високих енергій; фізико-неорганічна хімія.

У фокусі – фундаментальні основи створення нових функціональних матеріалів, керування хімічними реакціями, а також дослідження наноструктур, двовимірних систем і квантоворозмірних ефектів. Саме ці напрями сьогодні формують порядок денний фізичної хімії у світі.

Наукова тематика охоплює дослідження графеноподібних матеріалів, нанокompatитів та гібридних систем для електроніки й оптоелектроніки, розробку компонентів для сонячних елементів і джерел струму, фотолюмінесцентних матеріалів, систем запису інформації тощо. Розвиваються дослідження у сфері каталізу – від створення нанофазних каталізаторів до нових методів одержання палива з відновлюваної сировини, процесів водневої енергетики та рішень для захисту довкілля.

Інститут утримує лідерські позиції в галузі розроблення нових поколінь цеолітів і молекулярних сит, пористих координаційних полімерів, а також високочутливих сенсорних систем та високоселективних сорбентів.

Гості ознайомилися з музеєм інституту, його лабораторіями, приладним парком, до якого входять, зокрема, сучасний комплекс для різноманітних електрохімічних досліджень, дифрактометр D8 ADVANCE виробництва Bruker AXS, енергодисперсійний рентгенофлуоресцентний спектрометр ElvaX 2, з Центром колективного користування науковими приладами «Пористість і структура наноматеріалів».

В інституті також діють науково-технологічні структури, які забезпечують впровадження розробок – «Науково-технологічний центр» та «Радма». Саме на їхній базі відпрацьовуються технологічні рішення й доводяться до практичного застосування нові розробки, зокрема для потреб безпеки, оборони та повоєнного відновлення країни.

Підсумовуючи візит, віцепрезидент НАН України академік НАН України В. Радченко відзначив високий рівень наукових результатів, публікацій і підготовки кадрів, а також наголосив на важливості збереження наукових традицій і залучення молодих дослідників (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2026. – 13.04*).

Відбулося урочисте відкриття меморіальної дошки на честь видатного вченого-орхідолога члена-кореспондента НАН України Т. М. Черевченко

У Національному ботанічному саду ім. М. М. Гришка НАН України 2 квітня 2026 р. відбулося урочисте відкриття меморіальної дошки на честь вшанування пам'яті видатного вченого-орхідолога, директора саду у 1988–2004 рр. Т. Черевченко (11.01.1929 – 25.06.2017).

В урочистому заході відкриття разом із колективом Ботанічного саду взяли участь віцепрезидент НАН України, голова Секції хімічних і біологічних наук НАН України академік НАН України В. Радченко, академік-секретар Відділення загальної біології НАН України, директор Інституту гідробіології НАН України академік НАН України С. Афанасьєв та учений секретар Секції хімічних і біологічних наук НАН України кандидат біологічних наук Є. Рутьян.

Відкриття меморіальної дошки є даниною великої, світлої поваги до пам'яті Т. Черевченко та визнанням її вагомому внеску у розвиток вітчизняної біологічної науки. Ця подія покликана зберегти історичну пам'ять про видатну науковицю та передати її наукові й життєві цінності наступним поколінням дослідників, для яких її постать залишається прикладом відданості науці, професіоналізму та служіння Україні.

Довідково. Т. Черевченко – доктор біологічних наук, професор, член-кореспондент НАН України, заслужений діяч науки і техніки України, Лауреат премій ім. В. Я. Юр'єва (1982), М. Г. Холодного (1994), В. І. Вернадського (2001). Нагороджена орденами княгині Ольги III (1998) та II ступеня (2008).

У 1952 р. Т. Черевченко закінчила біолого-грунтознавчий факультет Київського державного університету ім. Т. Шевченка. По закінченні навчання працювала в дендропарку «Олександрія» (м. Біла Церква).

У 1965 р. переїхала до Києва та розпочала роботу у відділі квітникових та оранжерейних рослин Ботанічного саду. У 1969 р. захистила кандидатську, а у 1985 р. – докторську дисертацію на тему: «Тропические орхидные. Морфобиологическое изучение и внедрение в культуру закрытого грунта».

Вчена була ініціатором створення та першим завідувачем заснованого у квітні 1974 р. відділу тропічних і субтропічних рослин, з 1975 р. стала заступником директора з наукової роботи. Працювала над поповненням колекцій тропічних і субтропічних рослин. Нині ця колекція є гордістю Ботанічного саду, і з 2001 р., разом з колекцією стерильних культур тропічних рослин лабораторії біотехнології, віднесена до об'єктів, що є національним надбанням України.

Коло її наукових інтересів величезне – це і збереження біорізноманіття рослин, і оранжереї старовинних українських маєтків – як центри інтродукції тропічних і субтропічних рослин в Україні, і космічна біологія, і історія очолюваного нею закладу. Найбільше захоплення вченої-орхідолога – орхідеї. Т. Черевченко – провідна вчена у галузі нового розділу експериментальної ботаніки – орхідології, визнаний фахівець у вивченні біології орхідних. Орхідеї

для неї – не просто об’єкт дослідження. Вона ставилася до них, як до чудових загадкових істот, що населяють Землю, і які вчені мають зберегти для наступних поколінь.

У 1977–1986 рр. Т. Черевченко брала участь у чотирьох експедиціях на науково-дослідному судні «Академік Вернадський» до місць природного зростання тропічних рослин – країн Південно-Східної Азії, Африки та Південної Америки, у 1988 р. відбулася експедиція на Кубу, з 1989 до 2009 р. – п’ять польових досліджень у В’єтнамі. Участь в експедиціях дала змогу їй з колегами вивчати біологічні та еколого-ценотичні особливості тропічних рослин у умовах їх природних місцезростань. Т. Черевченко займалася дослідженням мікроклонального розмноження орхідних, розробкою модифікованого середовища для пророщування насіння орхідей, використанням орхідних як модельних об’єктів для дослідження впливу мікрогравітації на ріст вищих рослин за умов невагомості.

У 1988 р. Т. Черевченко було призначено директором ЦРБС АН УРСР (нині – Національний ботанічний сад ім. М. М. Гришка НАН України). На посаді директора саду у роки розбудови та становлення української держави та пов’язаною з цим економічною скрутою їй вдалося великими зусиллями не тільки зберегти, а й поповнити колекції рослин (зокрема родини Orchidaceae завдяки експедиціям у В’єтнаму). Розширилися і комплексні дослідження біологічного різноманіття.

У 1992 р. отримала наукове звання професора, а у 1995 р. була обрана членом-кореспондентом НАН України. Т. Черевченко – член Ради Центрального космічного агентства України, Європейського та Американського товариств орхідологів. У 2014 р. вчену було нагороджено пам’ятною медаллю Академії наук і технологій В’єтнаму (VAST) за вагомий внесок у розвиток творчого співробітництва між українською установою та Інститутом тропічної біології В’єтнаму.

Т. Черевченко – автор понад 350 наукових праць, серед яких 12 монографій. Вона була головним редактор наукового журналу «Інтродукція рослин», головою Ради ботанічних садів та дендропарків України. З 1 січня 2005 р. і до останніх днів життя Т. Черевченко – Почесний директор Ботанічного саду.

Вчена створила унікальну наукову школу орхідології. Її працю достойно продовжують численні учні. Як науковий керівник і педагог, вона сформувала власну наукову школу з інтродукції рослин. Під її керівництвом підготовлено велику кількість кандидатів і докторів наук, які продовжують розвивати започатковані нею напрями досліджень.

Ці роки є ювілейними для колекцій тропічних рослин Ботанічного саду – адже їх збір і комплектація розпочалися одразу після завершення Другої світової війни. Своє 80-річчя колекція тропічних рослин відзначає в часи війни. Колектив відділу тропічних та субтропічних рослин та весь колектив ботсаду докладає величезних зусиль, щоб зберегти та примножити надбання своїх попередників. Ця зима була надзвичайно складною для оранжерей Ботанічного

саду, однак критичних втрат вдалося уникнути. У цьому гості та всі охочі могли переконатися під час прогулянки оранжереями із завідувачем відділу тропічних та субтропічних рослин доктором біологічних наук Р. Іванніковим. Символічно, що саме на ці дні припадає пік цвітіння колекції азалій та камелій (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>)*. – 2026. – 10.04).

* * *

Керівництво академії відвідало Інститут інформаційних технологій та систем НАН України – лідер сучасних розробок у галузі цифровізації та штучного інтелекту

Інститут інформаційних технологій та систем НАН України відвідало керівництво Національної академії наук України на чолі з президентом НАН України академіком НАН України А. Загороднім, за участі першого віцепрезидента НАН України, голови Секції фізико-технічних і математичних наук НАН України академіка НАН України В. Богданова, академіка-секретаря Відділення інформатики НАН України академіка НАН України О. Хіміча, ученого секретаря Секції фізико-технічних і математичних наук НАН України доктора технічних наук С. Беспалова та ученого секретаря Відділення інформатики НАН України кандидата історичних наук О. Гороховатської.

Гостей зустріли директор інституту кандидат технічних наук, старший дослідник О. Волков, заступник директора з наукової роботи інституту доктор біологічних наук Л. Козак, заступник директора з науково-організаційної роботи інституту кандидат технічних наук М. Комар і вчений секретар інституту кандидат технічних наук О. Родіонов.

Знайомство з установою розпочалося з короткого огляду, під час якого було окреслено роль і місце інституту в структурі Національної академії наук України як одного з провідних центрів прикладних і фундаментальних досліджень.

У рамках візиту керівництво академії відвідало лабораторні та експериментальні підрозділи інституту, ознайомилося з науковим обладнанням і тематикою фундаментальних та прикладних досліджень, що виконуються в інституті, обговорило участь установи у наукових програмах НАН України, міжнародних і грантових проєктах, виконанні господарських договорів у інтересах держави.

Директор інституту О. Волков виступив із доповіддю про сучасний стан установи, її структуру, кадровий потенціал, експериментальні можливості, пріоритетні напрями наукової діяльності та перспективи розвитку. Він наголосив, що Інститут інформаційних технологій та систем бере участь у виконанні актуальних державних прикладних і фундаментальних програм, зокрема, є виконавцем двох проєктів державного замовлення Кабінету Міністрів України, учасником пріоритетної тематики НАН України й декількох проєктів за грантами Національного фонду досліджень України.

У доповіді було окреслено ключові тематичні напрями досліджень, серед яких:

- технології та системи штучного інтелекту, нейромережеві технології оброблення та інтерпретації даних і сигналів;
- інтелектуальне керування складними об'єктами та процесами, динамічними системами та безпілотними робототехнічними комплексами;
- інформаційні технології цифрової медицини та екологічного моніторингу;
- інформаційні технології в освіті, соціальній сфері та економіці.

Доповідач наголосив, що ці напрями розвиваються відповідно до сучасних наукових тенденцій та у тісній співпраці з провідними міжнародними дослідницькими центрами.

Окрему увагу було приділено структурі інституту. Гостей з Президії АН поінформували про роботу 16 наукових відділів і лабораторій установи. Саме в межах цих підрозділів збереглися і активно розвиваються наукові школи, закладені академіками НАН України В. Скуріхіним, М. Амосовим, О. Бакаєвим, членом-кореспондентом НАН України В. Гриценком, професорами В. Павловим, О. Довгялло, Ю. Антамоновим, які сформували фундамент української кібернетики, цифровізації та принципи розвитку сучасних інформаційних технологій. Було відзначено, що в березні цього року на базі інституту також створено Центр колективного користування науковим обладнанням «Безпілотні комплекси та випробувальна інфраструктура».

Розповідаючи про кадровий потенціал, О. Волков зауважив, що сьогодні в інституті працює близько 300 науковців – як досвідчених учених, так і молодих дослідників. Аспіранти установи безпосередньо залучені до виконання прикладних і фундаментальних досліджень та участі у конкурсних наукових проєктах. Постійно відбувається омолодження кадрового потенціалу, у т. ч. серед керівного складу. Також було відзначено, що установа має потужні матеріально-технічні ресурси, а саме: власну розвинуту медичну службу, два наукові корпуси, один навчальний корпус та фізико-математичну школу (базу) у Київській області.

Окремі аспекти умов роботи колективу співробітників було озвучено головою Ради молодих вчених інституту доктором філософії С. Бондарем та головою первинної профспілкової організації інституту І. Яковенком.

Серед співдоповідачів також були заступник директора з науково-технічної роботи кандидат технічних наук Д. Волошенюк та в. о. завідувача науково-дослідної лабораторії безпілотних комплексів і систем доктор філософії В. Сімахін. Ними було відзначено активну участь інституту в конкурсах на державне замовлення Кабінету Міністрів України та проєктах Національного фонду досліджень України.

Директор інституту коротко зупинився на отриманих протягом останніх років найвагоміших наукових результатах, які вже здобули своє практичне визнання. Зокрема, було відзначено такі роботи:

- розроблення методики та програмно-алгоритмічного забезпечення образної інтерпретації різних динамічних об'єктів;

- розроблення програмно-алгоритмічного забезпечення моделювання сигналів радіолокаційних портретів шляхом трасування відбитих променів;
- створення методів синтезу траєкторій руху динамічних об'єктів для запобігання поліконфліктів їх зіткнення;
- створення нових сучасних систем керування та навігації швидкодинамічними об'єктами і процесами;
- розробку інформаційної технології визначення тональності та класифікації текстового контенту інформації на основі нейромережевих методів;
- розробку методів, які базуються на сучасних досягненнях криптографії з відкритими ключами для вирішення задачі автентифікації – типової задачі інформаційно-комунікаційних технологій;
- сучасні розробки в галузі медицини, екології та економіки.

Окрему увагу О. Волков та заступник директора з науково-організаційної роботи М. Комар звернули на діяльність кафедри ЮНЕСКО «Нові інформаційні технології в освіті для всіх», яка функціонує в інституті ще з 2002 р. Діяльність кафедри постійно узгоджується з місією ЮНЕСКО, Програмою UNITWIN/UNESCO Chairs Programme та Ціллю сталого розвитку ООН SDG 4 – «Якісна освіта». На кафедрі реалізуються фундаментальні й прикладні дослідження з теорії е-навчання, цифрових педагогічних моделей, аналітики даних та етики цифрових технологій. Підготовлено численні наукові публікації у виданнях Scopus і Web of Science, що підтверджує міжнародну наукову репутацію кафедри. Крім того, кафедра забезпечує підготовку аспірантів і молодих науковців на стику ІТ, педагогіки та соціальних наук.

На завершення доповіді директор інституту, голова Ради молодих вчених С. Бондар розповів про заходи з підтримки молодих науковців інституту.

Згодом керівництво академії поспілкувалося з колективом інституту й завідувачами наукових підрозділів стосовно наявних наукових розробок. Так, завідділу «Розпізнавання образів» кандидат технічних наук В. Мацелло акцентував на прикладних розробках відділу в останні роки, зокрема, спрямованих на створення інтелектуальних інформаційних технологій оброблення і розпізнавання відеопотоків, отриманих з безпілотних платформ. Співробітниками «Науково-дослідної лабораторії безпілотних комплексів і систем» інституту було представлено низку розробок, що насамперед пов'язані з підвищенням автономності та інтелектуалізації сучасних безпілотних комплексів та роботизованих систем.

Далі було презентовано розробки відділу «Розпізнавання та синтезу звукових образів», які представив завідділу доктор технічних наук М. Сажок. Сучасні системи, які розробляються відділом, спрямовані на перетворення мовлення на текст (транскрибування мовленнєвого сигналу) в несприятливих умовах, зокрема: значних шумів і завад; багатомовності та суржику; емоційності. Розробки науковців дають змогу вирішити ряд завдань, серед яких: документування аудіоперехоплень (рація, телефон тощо);

стенографування опитування свідків, слідчих експериментів тощо; моніторинг медійних джерел інформації (TV, ютуб).

Відділ «Нейромережових технологій оброблення інформації», заснований академіком М. Амосовим, представила доктор технічних наук О. Ревунова. Його науковці розвивають ідеї моделювання принципів мислення людини та особливостей нейромережової організації мозку.

Доктор фізико-математичних наук О. Марченко, презентуючи головні розробки відділу «Інтелектуалізації інформаційних технологій», розповів про розроблену оригінальну технологію захисту делегованих віддалених обчислень від несанкціонованих втручань, яка орієнтована на застосування у хмарних обчисленнях.

Голова Ради молодих вчених інституту, завідділу «Інтелектуального управління» доктор філософії С. Бондар презентував дослідний зразок автопілота безпілотного літального апарата, розробленого на основі методів та технологій штучного інтелекту. Також було представлено систему автономної навігації, розробленої для застосування БпЛА в умовах відсутності сигналів GPS чи будь-якої іншої глобальної навігаційної системи.

Молодий учений цього самого відділу доктор філософії А. Серебряков представив розроблений гістограмно-нормований метод розпізнавання типу цілі шляхом порівняння параметрів відбитого радіолокаційного сигналу з параметрами еталонних сигналів моделей відомих типів цілей.

Науковці інституту також презентували розробки медичного призначення. Серед найвагоміших – біоінформаційна технологія «ТРЕНАР», яка забезпечує відновлення рухової активності, порушеної після центральних (інсульт, ДЦП тощо) та периферичних (наслідки травм і поранень) уражень за персоналізованим підходом, а також інформаційна технологія «ФАЗАГРАФ», яка забезпечує оперативну оцінку функціонального стану серцево-судинної системи людини та виявлення початкових ознак порушень під дією фізичних та емоційних навантажень.

Доктор технічних наук І. Суровцев, який очолює відділ цифрових систем екологічного моніторингу, розповів про створену науковцями сучасну портативну систему екологічного моніторингу питної води, яка дає змогу швидко визначати в польових умовах концентрації токсичних елементів свинцю, кадмію, міді, цинку та фосфатів у воді. Система може використовуватись в екологічному моніторингу питної води та водних ресурсів, а також в аналітичних лабораторіях для визначення якості та безпеки харчових продуктів, води, ґрунтів шляхом вимірювання концентрацій 15 хімічних елементів.

Доктор біологічних наук І. Єрмакова, представляючи одну з розробок відділу комплексних досліджень інформаційних технологій, розповіла про розробку і застосування інформаційних технологій прогнозу стану людини за екстремальних умов середовища. В основу технології покладено математичні моделі фізіологічних реакцій людини за різних умов середовища, інтенсивності фізичної активності, одягу та захисного спорядження людини.

Підбиваючи підсумки візиту, керівництво Національної академії наук України відзначило, що Інститут інформаційних технологій та систем НАН України зберігає роль одного з провідних центрів сучасних досліджень і розробок у галузі штучного інтелекту, інтелектуального керування, безпілотних комплексів і систем та інформаційних технологій у різних галузях для потреб держави. Попри складні сучасні виклики, установа демонструє високий рівень наукових результатів, потужний кадровий потенціал, розвинуту інфраструктуру складову та відкритість (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2026. – 9.04).

Міжнародне співробітництво

Команда Інституту металофізики імені Г. В. Курдюмова НАН України – серед фіналістів міжнародного хакатону ActInSpace2026

Команда “Smart materials” Інституту металофізики ім. Г. В. Курдюмова НАН України увійшла до п’ятірки найкращих команд світу на міжнародному фіналі престижного космічного хакатону ActInSpace2026, що відбувся у місті Бордо (Франція), та представила власні інноваційні рішення у сфері космічних технологій.

ActInSpace – один із найбільших міжнародних конкурсів інновацій, започаткований Французьким космічним агентством CNES за підтримки Європейського космічного агентства (ESA) та мережі бізнес-інкубаторів ESA. У шостому конкурсі брали участь команди з понад 100 міст на п’ятьох континентах. Особливістю змагання є можливість для дослідників працювати над реальними патентами CNES та ESA, перетворюючи наукові винаходи на бізнес-рішення для космічної та земної галузей.

Команда Інституту металофізики ім. Г. В. Курдюмова НАН України у складі заступника директора доктора фізико-математичних наук Г. Фірстова, завідувачки групи проектно-інноваційної діяльності кандидата фізико-математичних наук В. Філатової, старшої наукової співробітниці кандидата фізико-математичних наук Г. Михайлової, провідних інженерів В. Сліпченка й А. Філатова представила рішення в межах завдання CNES «Розгортання надії: універсальні рішення для Землі та за її межами». Запропонована розробка – саморозгортувана антена з використанням інноваційних сплавів з ефектом пам’яті форми. Організатори відзначили високий рівень наукової підготовки української групи та потенціал практичного застосування запропонованих матеріалів.

Як національний переможець від України, команда пройшла до великого міжнародного фіналу, де змагалася з чотирма іншими переможцями півфіналів. У фіналі зустрілися п’ять найкращих команд серед 23, що представляли 29 країн і 58 міст світу. За рішенням журі перемогу здобула команда “INTERSTELLAR” із Сенегалу.

Водночас захід став важливою платформою для налагодження міжнародних контактів і розвитку партнерств – команда інституту провела професійні зустрічі з представниками Французького космічного агентства (CNES), Космічного кластера Way4space, Асоціації Telecom Valley.

«Такі заходи є чудовими платформами для перетворення ідей на реальні партнерства. Наша справжня нагорода – нові цінні зв'язки», – наголошують науковці.

Команда також висловила подяку організаторам і партнерам хакатону, а також українським військовослужбовцям, завдяки яким українські вчені мають можливість працювати та представляти свої розробки на міжнародному рівні (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2026. – 13.04*).

* * *

“GeoNight” по-українськи: науковці академії долучилися до міжнародної ініціативи з популяризації географії

Науковці Інституту географії НАН України 10 квітня 2026 р. вже вп'яте долучилися до ініціативи Міжнародного географічного союзу (International Geographical Union, IGU) й Асоціації географічних товариств у Європі (Association of Geographical Societies in Europe, EUGEO) – GeoNight («Ніч географії»), яка відзначила 10-річчя, об'єднавши 30 країн з усіх континентів у межах 260 запланованих подій. Головні цілі цієї ініціативи – обмін знаннями й інформацією, привернення уваги до географії та географів з погляду суспільних ефектів і користі.

Учасники української «Ночі географії», що її цього року організував Інститут географії НАН України, обговорили складники географічного знання, які стають особливо цінними під час війни проти російських окупантів з погляду і ведення бойових дій, і відновлення територій, зокрема у контексті планувального процесу.

За програмою заходу було виголошено дві ключові доповіді:

– «Екологічне планування в освітньому процесі: досвід країн ЄС для України» (спікерка – директорка Інституту географії НАН України член-кореспондент НАН України Є. Маруняк);

– «Географічні та картографічні знання в умовах війни в Україні» (спікер – головний спеціаліст відділу організації геопросторової підтримки Топографічної служби Збройних сил України полковник О. Барилко).

Крім того, п'ять повідомлень:

– «Актуальні завдання просторового планування в Україні на сучасному етапі» (заступник директора Українського державного науково-дослідного інституту проектування міст «Діпромисто» ім. Ю. М. Білоконя доктор географічних наук, професор Ю. Палеха);

– «Принципи трансформації територіальної організації суспільства в Україні в умовах війни» (завідувач сектору територіальної організації суспільства Інституту географії НАН України доктор географічних наук, професор Г. Підгрушний);

– «Суспільно-політичні наслідки виборчих процесів у сучасній Україні» (декан географічного факультету Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка доктор географічних наук, професор А. Кузишин);

– «Ризики втрати підготовки картографів у ЗВО (досвід КНУТШ)» (завкафедри геодезії, картографії та землеустрою географічного факультету Київського національного університету ім. Т. Шевченка доктор географічних наук, професор Л. Даценко);

– «Ґрунти у постконфліктних ландшафтах: особливості методології дослідження, морфологічний та геохімічний стан» (старший науковий співробітник сектору палеогеографії Інституту географії НАН України кандидат географічних наук А. Кушнір).

В обговоренні йшлося, серед іншого, про вектори подальшого розвитку географічних досліджень. Зокрема, радник при дирекції Інституту географії НАН України академік НАН України Л. Руденко наголосив на необхідності активізації Національного комітету географів і подальшої підтримки просторового планування в Україні. Інші мовці розвинули цю пропозицію в контексті подальшого проведення семінарів і долучення географів до розроблення стратегій та планів. Учасники заходу відзначили також, що потрібні зусилля для підтримки освітнього процесу й відновлення безперервної підготовки кадрів за спеціальністю «Картографія» (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2026. – 15.04.*)

* * *

Київський академічний університет долучився до світового прориву: геном уперше завантажено до квантового комп'ютера

Київський академічний університет став учасником міжнародного наукового прориву – вперше у світі повний геном було закодовано та завантажено до квантового комп'ютера. Відповідний результат отримано у співпраці з ученими Інституту Велком Сангера, університетів Оксфорда, Кембриджа, Мельбурна та Київського академічного університету.

У межах дослідження повний геном вірусу гепатиту D було закодовано та завантажено до 156-кубітного квантового комп'ютера IBM з використанням новітнього процесора Негон. Роботу виконано в рамках міжнародної програми Q4Bio Challenge, що фінансується Wellcome Leap та спрямована на розвиток застосувань квантових обчислень у біології та медицині.

Участь Київського академічного університету у цьому проєкті засвідчує його інтеграцію у передові міжнародні дослідницькі ініціативи на перетині квантових технологій і наук про життя.

Сучасні генетичні дослідження працюють із т. зв. пангеномами – великими масивами даних, що відображають генетичне різноманіття цілих популяцій. Обробка таких даних є надзвичайно складною для класичних обчислювальних систем. Квантові обчислення відкривають принципово нові можливості для аналізу таких масивів, зокрема для:

- оперативного відстеження інфекційних захворювань;
- глибокого розуміння генетичних розладів;
- точнішої ідентифікації небезпечних мутацій.

«Кодування генетичної інформації квантовими станами – це важливий крок до використання можливостей квантових обчислень у задачах, де класичні комп'ютери стають непридатні», – зазначив старший науковий співробітник Київського академічного університету Д. Якименко. Подальша мета дослідників – перетворити отриманий результат на практичний інструмент для наукової спільноти. Йдеться про створення доступної платформи, яка дасть змогу дослідникам завантажувати генетичні дані та отримувати результати аналізу з використанням потужностей квантових обчислень (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2026. – 16.04*).